

קונטרס הכללים

סופר ומונה

ספרים ומאמרים הגהות והערות והשגות על דרכי וכללי המשנה
והתלמוד וסדר תנאים ואמוראים

אספתי וערכתי ע"ם א"ב בעזר אוצר הספרים אשר חנן אותי אלהים לתועלת
דורשי התלמוד והוספתי עליו לקוטי הכללים

אני

אהרן יעללינעק

יושב ודורש פה ווינא.

ווינא תרל"ח ל

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 439.

WIEN, 1878.

lung, vormals Filiale der Brüder Winter.
org Brüg in Wien, IX, Maria Theresienstr. 19.
der Leitung von P. Smolensky.)

לכבוד

אנשי בריתי השלמים והנעימים, עם ה' אלהי ישראל הם תמימים,
בתלמוד ובמדרשים נושאים ונותנים, בבית ספרי בני ישראל נאמנים,
בחירי רצתה נפשי בהם, בדרישותיהם, בכתביהם ובדרכיהם, הלא המה

החכם המהולל מוה' שלמה זלמן חיים האלבערשטאם
[שזח"ה] נ"י איש ביעליץ

והחכם המהולל מוה' שלמה באבער נ"י איש לבוב

ולאות אחוה וריעות

מאת

אהרן בן לא"א יצחק יהודה ז"ל

מוקירם.

מערכת הספרים

[זאת לדעת כי כל מקום שתמונת הספר אינה נרשמת היא בדמות 2 או פֶּאָלִיאָ.]

(1) אבן ציון, חלק א' כולל ביאור רחב ועמוק על סדר תנאים ואמוראים מאת אליעזר אפרתי מבריסק דלימא. ווארשא תרכ"ו 8°. הוא פי' על סדר תנאים ואמוראים הנמצא בשם הגדולים להיד"א [עיי'ן ערכו] ומחזיק ג"ח דפים. (1a) אבני שהם, שבעים כללים על כללי הש"ס מאת ר' משה בר דוב בער מאוהעל, אונגוואר תרכ"ה. ע"ה דפים עם שער הספר והסכמות והקדמה ומפתחות.

(2) אגרות בענין כתיבת המשנה ועל משנה ה' פ"א דמס' עדיות ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובים, מאת החכמים שמואל דוד לווצאטו, יצחק שמואל ריגיו, אבי"י [אברהם בר יצחק יהושע לאמאש], רש"ל רפאפורט הנרשם בכוכב * ושל"ש [צבי מנחם פיניליש] ככרם חמד חלק ג' ד' ה' ו'. פראג תקצ"ח, צ"מ, תר"א 8°. ועיי'ן ערך אגרת רב שרירא גאון, אוהב גר, איי הים, חקרי לב, המפתח של מנעולי התלמוד.

(3) אגרת רב שרירא גאון כיצד נכתבה המשנה⁽¹⁾, תשובה ישנה ויקרה על כתיבת המשנה והתלמוד וסדר תנאים ואמוראים וסבוראים וגאונים לשאלת ר' יעקב בר נסים או לשאלת רבנן דבבירואן⁽²⁾ ונכתבה בשנת אלף רצ"ח למנין שמרות⁽³⁾. נדפס ראשונה בס' יוהסין לר' אברהם זכות ועיי'ן ערכו אות י'. [ר' שרירא גאון העתיק כמה שורות מלה במלה מסדר תנאים ואמוראים].

(4) אגרת רב שרירא גאון הנ"ל עפ"י כ"י ישן נושן על קלף בבבלין ומשונה מהנדפס ביוחסין⁽⁴⁾ בס' חופש מטמונים אשר הוציא לאור החכם בערל באלדבערג [ב"ג]. בבלין תר"ה 8°.

(1) נקראת ג"כ כתב תשובה או פסק סדר של רב שרירא גאון או מכתב רב שרירא.
(2) בכ"י בפריש ובווינא נרשם ר' יעקב בר נסים ובכ"י לונדון רבנן דבבירואן.
(3) המספר הזה כתוב בכ"י בפריש ובווינא ובמאור עינים לר' עזריה מן האדומים פ' כ"ה.
(4) הרב הגדול ר' משה ישראל חזן [המשי"ח] מברר ומחליט בס' איי הים [עיי'ן ערכו] דף ע"ז ואילך שחכמי ספרד אמרו שתובע"פ היתה כתובה וכמוסה ביד ראשי סנהדראות עד שבא רבינו הקדוש והעתיקה וכתבה לדורות וזו היא דעת ר' שמואל הנגיד והרמב"ם והראב"ד

5) אגרת רב שרירא גאון הנ"ל עפ"י כ"י פריש עם העתקה רומית והערות ע"י הבחור יהושע וואללרשמיין ז"ל [נתמנה אח"כ לרב בדאנציג ונפטר שם]. קראַמאַשין 1860 8°.

6) אגרת רב שרירא גאון הנ"ל עפ"י הנוסחאות הנכונות בכתיבות ידות שונות [בפריש ובלונדון] בתקונים והערות מאת דוב בער גאָלדבערג [ב"ג]. מאינץ תרל"ג 8°. בסוף הספר ב' תשובות רב האי גאון מתוך כ"י.

7) אגרת רב שרירא גאון עד המלות: "וכל החלוקות שגולדו בנ' דורות הללו נפסקה הלכה בהם" עם פירוש מאת ר' יעקב בודק במ"ע ירושלים חוברת ב' מצד 58 עד צד 83. לכוב תר"ה 8°.

8) אהל יעקב, חידושי דינים וכללים ע"ד א"ב לר' יעקב מנשה. שאלוניקי תקצ"ב 4°.

9) אהל ישרים, כללי הש"ס לר' יצחק בונאן, ליוורנו תר"ו.

10) אהלי יהודה, כללי הש"ס מאת ר' יהודה בן שלמה הכהן, ירושלים תר"ג. ק"מ דפים בלי מפתחות.

11) אוהב גר לשמואל דוד לוצאטו ז"ל. וויען תק"ץ 8°. בהקדמת הספר צד VII המחבר מפיץ דעתו שהמשנה והתלמוד על פה נמשכו ולא נכתבו בספר עד אחר חתימת התלמוד. ועיין עוד ערך אגרות לעיל מספר 2.

12) ארצר נחמד, מערכת א' ע"ד יד מלאכי הכהן, מפתח אל בני הנעורים וכו' נמצא הרכה כללים מאת זאב יעקב גרייזמאן. פרעמישלא תרל"ו 4° ל"ד דפים.

13) אורת היא לעולם, ח"א בהויית דאביי ורבא ע"ס האותיות מאת ר' יהושע רפאל פנחס די שיגורא. אזמיר תרמ"ז.

14) איי הים להרב ר' משה ישראל הזן [המשייח] נכד הרב הגדול ר' יוסף רפאל הזן [היר"ח] בעל הקרי לב והיה ראב"ד בכרך של רומי. ליוורנו

והמאירי ובצרפת נמשכו אחרי פשטות הסוגיאיות דתמורה דף י"ד וגמין דף ס' והאמינו שתובע"פ נכתבה זמן רב אחר חתימת התלמוד וזו היא דעת רש"י. ומהכלל הזה יוצא פרט גדול להבנת אגרת רש"י. והוא כי הנוסח שבס' יוחסין הוא נוסח הספרדי ר"ל כי לא די שהוא לדעת גאוני ספרד אלא שהוא דעת הגאונים בעצמם ונכתב בספרדי. והנוסח שבס' חופש מטמונים הוא הנוסח הצרפתי ר"ל כי לא די שהוא לדעת גאוני צרפת אלא מבורר מתוכו כי איזה צרפתי אחרון שבאותם הדורות השמיט כל לשון כתיבה באגרת רש"י. ושינה כמה דברים כדי שיסכימו עם דעת הכמי צרפת שתובע"פ נסדרת בכל הדורות דור אחר דור אבל לא נכתבה עד תחלת זמן הגאונים, וא"כ יש לנו ב' נוסחאות של אגרת רש"י. נוסח ספרדי ונוסח צרפתי או נוסח המסכים עם הדעת שתובע"פ היתה כתובה במגלות סתרים ונתפרסמה מזמן ר' יהודה הנשיא ונוסח אחר מתוקן ומשונה לפי הדעת שלא היה רשאי לכתוב תושבע"פ אפילו לעצמו ואפילו אות אחת עד זמן הגאונים. ועיין קונטרס תר"י. ערך סמ"ג. מה שהעתקתי שם בשם ר' משה מקוצי בענין כתיבת תושבע"פ.

תרכ"ט⁴. מדף ע"ו ע"א עד דף קי"ט ע"ה מאמר גדול ויקר מאד מלא בקיאות ובקורת וחריצות בענין זמן כתיבת תושבע"פ וביאור אגרת רב שרירא גאון.

15) אין מקרא יוצא מידי פשוטה, מאמר לר' אייזק הירש ווייס רב בכהמ"ד דווינא במכתב ירחי שלו הנקרא בית המדרש. ווען תרכ"ה⁸.

6) אלה המצות להרב ר' צבי הירש חיות, עיין ערך תורת נביאים.

16) אסיפת הכללים, הוא קונטרס על כללי הגמרא להרב ר' חיים יאיר בכרך ונמצא בתשובות שלו חות יאיר סימן צ"ד [פסד"מ תכ"ט⁴], ור' משה האגוז אשר התחיל לאסף כללי הש"ס שם את הקונטרס הנ"ל בילקוטו וכתב בראשית דבריו שלאהבת הקיצור ולריבוי ההוצאות אינו מזכיר בכלל כלל וכלל שם מחברו בספרו והיה בדעתו לקבץ עוד משאר ספרים ולחבר את כלו לאסיפה אחת ולא השלים מלאכתו ואח"כ בא יוסף בן יהודה ליב פוק"ש מטארנא¹ דפולין זוטא והוציא לאור את הקונטרס הנ"ל עם מבוא קטן לרמ"ח בסוף ספר תחלת חכמה לר' יעקב האגוזי אמישט' תס"ח⁸ והדפיס בראש צד אחד מספר שם אסיפת כללים ובצד אחר שם לקט יוסף אעפ"י שלא לקט מאומה כ"א הכסף אשר לקח בעד ספרו. ויש אתי בכתובים מכ"י של ר' חיים יאיר בכרך בעצמו ספר קטן על כללי ועיני הש"ס בסדר א"ב.

17) ארעא דישראל, הלכות שמורות וערוכות מאלף ועד תיו מאת ר' ישראל אליה בן משה. ליוורנו תקס"ו.

18) ארעא דרבנן, מפרש כל מילי דרבנן או על דיני דאורייתא ודרבנן² מאת הרב ר' ישראל יעקב אלנאזי. קושט' תק"ה. ועם ס' שמע יעקב להמחבר ליוורנו תקמ"ג. ועיין ערך קהלת יעקב.

19) באר יעקב, שו"ת להרב ר' יעקב ברלין. בסוף הספר חדושי כללי הסוגיות. פיורדא תקכ"ז.

20) בי נשיאדה, מאמר כולל תולדות בית רבי מאת אברהם הכהן קראכמאל, כס' החלוץ להחכם יה"ש [יהושע העשיל שור] מבראדי מחברת שלישיית צד 118 ואילך. לכוב תרי"ז⁸. ועיין ג"כ תולדות ר' יהודה הנשיא להמחבר אות ד' בהחלוץ מחברת ב' צד 75 ואילך. לכוב תרי"ג⁸.

6) בית האוצר לר' יצחק בער לעוויגזאָהן, עיין ערך לשון המשנה.

21) בית האסף, בסוף הספר על דקדוק לשון המשנה לר' שלמה לעוויגזאָהן.

¹ החכם ריי"פ [הוא ר' יוסף פֿירשט] ברשימתו ערך יעקב האגוזי חדש משם המקום הזה שם טארנאָוו אמנם שם משפחתו של יוסף היה פוריש.

² המחבר מביא בהקדמת הספר דברי התוספות בדבורות דף ג"ד דכל הני דרשות דתורת כהנים וספרי אסמכתא בעלמא נינהו ועיקרן דרבנן ודברי תוספות בב"מ דף צ"ב דנקיש תלמודא בלישניה אמר רחמנא ואינו אלא מדבריהם ודברי התוספות בב"ב דף קמ"ו אהא דאמרי, מנין למתנת שכיב מרע מן התורה דלאו דוקא מן התורה קאמר אלא אסמכתא מדרבנן.

פראג תקע"ב 8° ובשם מחקרי לשון עם הערות מאת אד"ם הכהן לעבענוזאָהן ומאת המוציא לאור יהודה בר היאל. ווילנא תר"ט 8°. והמאמר על דקדוק לשון המשנה לבדו במשניות דפוס וויען תקע"ה ודפוס ווילנא . . . 4°.

(22) בית הבחירה, פי' על פרקי אבות לר' מנחם בר שלמה לבית מאיר המכונה הרב המאירי, בראש הפי' פתיחה גדולה כוללת סדר תנאים ואמוראים עם הערות של הרב ר' חיים פאלאני ז"ל. שאלוניקי תקפ"א 4° וויען תרי"ד 8°.

(23) בית יהודה, כולל קורות הדת לישרון מאת ר' יצחק כער לעווינזאָהן פרקים על תושבע"פ פנה"ה, נ"ט, ס"ג—ס"ח, ק"א—י"ב. ווילנא תקצ"ט. תרי"ח 8°.

(24) בית המדרש לר' אייזק הירש ווייס עיין ערך אין מקרא יוצא מידי פשוטו.

(25) בן אברהם, דרושים וחדושים ושו"ת לר' חיים אברהם אישמרושה רב בשירון, בסוף ח"ב דף נ"ב כללים נפרדים על הגמרא. שאלוניקי תקפ"ו.

(26) בן זקונים לר' חזקיה דוד אבולאפיו במריאסמי, ח"א הנקרא יסוד עולם כולל ששה פרקים על כללי התלמוד לתועלת התלמידים להדריכם בתלמוד בדרך קצרה. ליורנו תקנ"ג 8°. מדף ט' עד דף ל"ג.

(27) בן הרמ"ה על הרמב"ם לר' חיים מאיר מזרחי. אמיר תרל"ה. בסוף הספר מפתח כללים וחדושי דינים ע"ס א"ב הנמצאים בספר.

(28) בקורת התלמוד עפ"י ערך א"ב כרך הראשון כולל ערכי אות א' לבאר יסודות תושבע"פ וקורותיה בכלל עפ"י חקירה ובקורת נאמנה מאת ר' יעקב יהוקאל הלוי אב"ד בבייטהען. וויען 1863 8°. הנותר מהספר מונח אתי בכתובים.

(29) בקורת תלמוד לשון המשנה לר' אברהם גייגער, מאמר ארוך מאת החכם ד"ר הירש גרעץ במ"ע הנקרא המזרח או אָריענט משנת 1845. לפס"א 4°.

(30) ברייתא דל"ב מדות דר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי, עיין בקונטרס המגיד צד 8 וערך ספר כריתות בקונטרס הזה.

(31) גאון יעקב ועמרת צבי, עיין ערך הגהות ר' צבי הירש אב"ד דברלין.

(32) גופי הלכות, ח"ב מספר הליכות אלי על כללי התלמוד בסדר א"ב לר' שלמה אלנאזי. אמיר ת"מ 4°. סדילקאוו תקס"א 4°. [המחבר מעתיק בערכים הרבה מכללי הגמרא לר' בצלאל אשכנזי בעל שמה מקובצת].

(33) גור אריה לר' יהודה צרמון¹ מובא בס' כל החיים להרב ר' חיים פאלאני.

(34) גזע ישי, כללים ע"ס א"ב לר' יהודה שמואל אשכנזי מחכמי מבריא. ליורנו תר"ב.

שם צרמון נכתב ג"כ ג'ארמון כמו נהוראי ג'ארמון א' מרבני תוניס בעל יתר הכו ומבטאו Teharmon כמו שם צ'לבי וג'ליבי שנקרא Tschelibi. ועיין בקונטרס תרי"ג צד 4 הערה 1.

- 33) גַּם מְקוּשֶׁר לַר' יוֹנָה נִבּוֹן, לְיוֹרְנוּ תִקְמָה, בְּסוֹף הַסֵּפֶר קוֹנְטֵרַם כֹּל תוֹסֵף וּבַעֲנִין מִצּוֹת אֵי צְרִיכוֹת כּוֹנֵה וּבַעֲנִין הַפֶּקֶר ב"ד.
- 6) גַּם פִּשּׁוּט לַר' מֹשֶׁה נ' חִבֵּיב עֵיין עֶרֶךְ כִּלְלֵי הַגְּמָרָא.
- 34) גַּן הַמֶּלֶךְ לְקוּמֵי דִינִים וּבְתוֹכָם כִּלְלֵי הַגְּמָרָא לַר' אֲבֵרָהָם בֶּן מֵרְדֵי הַלּוּי, בְּסוֹף ח"א שֶׁל שׁו"ת גֵּנֶת וְרָדִים לְהַמְחַבֵּר, קוּשְׁמ' תע"ז.
- 35) גִּנְזֵי חַיִּים, דִּינִים וְכִלְלֵי הַגְּמָרָא ע"ד א"ב לְהַרְבֵּי ר' חַיִּים פֶּאֲלָאֲגִי ז"ל רַאב"ד בְּאֻמֵּיר, אֻזְמִיר תַּרְל"א וְעֵיין עֶרֶךְ כֹּל הַחַיִּים.
- 36) גֵּנֶת וְרָדִים, ע' כִּלְלֵי הַש"ס לַר' יוֹסֵף בֶּן מֵאִיר תְּאֻמִּים¹, פֶּפֶד"א תִקְכ"ז וְלִכּוּב תִקְצ"ז⁴, וְעֵיין עֶרֶךְ פְּרִי מִגְדִים וְשׁוֹשְׁנַת הַעֲמֻקִּים.
- 6) גֵּנֶת וְרָדִים לַר' אֲבֵרָהָם הַלּוּי, עֵיין עֶרֶךְ גַּן הַמֶּלֶךְ.
- 37) דָּבָר בַּעֲתוֹ, מֵאִמֵּר עַל דֶּרֶךְ הַקְּדֻמוֹנִים לְגִמְטוֹת מֵהַכִּבְלֵי כִפִּי הַמִּשְׁנׁוֹת וְהַכְּרִיתוֹת וְעַל שִׁינׁוֹי גִּרְסָאוֹת בְּתַלְמוּד מֵאֵת הַחֲכָם יו"ש [יְהוֹשֻׁעַ הַעֲשִׂיל שׁוּר] בְּס' הַחֲלוּץ שֶׁלּוֹ מַחְבֵּרֵת ה' צד 31 וְאֵילֶךְ, בְּרַעְסֵלוֹיָא תר"ך 8⁰, וְעֵיין עֶרֶךְ שִׁנְנוֹת תַּלְמוּד.
- 38) דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת לְרִש"ל רִפְאֵפוּרְט, עֵיין עֶרֶךְ דְּרָכֵי הַמִּשְׁנָה.
- 39) דוֹר דוֹר וְדוֹרֵשׁוּי, סֵפֶר דֵּה"י לְתוֹרָה שִׁבְעָה פ' עִם קוֹרוֹת סוֹפְרִיָה וְסִפְרִיָה מֵאֵת אֵיזוֹן הִירֵשׁ וְוִיִּים רַב בְּבַהמ"ד דְּוִינָא, ח"א מִקְדַּמְתָּה עַד חֶרְבֵן הַבֵּית הַשֵּׁנִי, וְוִיעֵן 1871 8⁰, ח"ב מִחֶרְבֵן הַבֵּית הַשֵּׁנִי עַד אַחַר חֲתִימַת הַמִּשְׁנָה, שֵׁם תַּרְל"ו 8⁰.
- 40) דוֹרֵשׁ לְצִיּוֹן, כּוֹלֵל בִּיאֻרִים וְתִיקוּנִים עַל הַסִּימָנִים אֲשֶׁר בִּש"ס מֵאֵת יַעֲקֹב בְּרִילֵל רַב דְּקֵאִיטֵיין, וְוִיעֵן תַּרְכ"ד 8⁰, עֵיין הָעֵרוֹת הַחֲכָם הַמְנוּחַ לְיִבְרַעֲכַמ עַל הַמֵּאִמֵּר הַזֶּה בְּהַמְזִכִּיר לְמִש"ש ח"ז צד 99 וְאֵילֶךְ.
- 41) דַּעַת קְדוּשִׁים, דִּינִים בְּאֵה"ע וְח"מ ע"ס א"ב וּבְתוֹכָם כִּמָּה כִּלְלֵי הַגְּמָרָא לַר' דוֹד יְקוּתִיאֵל הַכֵּהֵן מֵרַבְנֵי יְרוּשָׁלַיִם, לְיוֹרְנוּ תִקְס"ז.
- 42) דֶּרֶךְ לְמוֹד הַתּוֹרָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל וּבְאַלְכֶסַּנְדְּרִיָה מֵאֵת הַרַב זִכְרִיָה פֶּרְאַנְקֵעֵל בִּלְשׁוֹן אֲשַׁכְנֵז, בְּרַעְסֵלוֹיָא תרי"ד 4⁰, 42 צִדְדִים.
- 43) דֶּרֶךְ עֵין הַחַיִּים, שׁו"ת וְדוֹרוּשִׁים לַר' חַיִּים יַצְחָק אֶלְגָּאֲזִי, בְּסוֹף הַס' קוֹנְטֵרַם ע"ס א"ב כִּלְלִים, שְׂאֵלוֹנִיקֵי תִקְס"ד.
- 44) דֶּרֶךְ תְּבוּנוֹת לְהַבִּין בְּנִקְל דְּרָכֵי הַתַּלְמוּד בְּדֶרֶךְ קִצְרָה מֵאֵת מֹשֶׁה חַיִּים לּוֹצֵאֲמוֹ, אֲמִשְׁמ' תִק"ב 12⁰, אֻפִיבְאַךְ תִקְמ"ח 8⁰, לִכּוּב תִקְצ"ג 12⁰.
- 45) דְּרָכֵי הַמִּשְׁנָה מֵאֵת הַרַב זִכְרִיָה פֶּרְאַנְקֵעֵל ז"ל, ח"א פְּתִיחָה לְהַמִּשְׁנָה, לְפִסִּיא תרי"ט 8⁰, פֶּרֶק א' קוֹרוֹת הַמִּשְׁנָה פ"ב סֵדֶר הַתְּנָאִים וְתַהֲלוּכוֹת לְמוֹדֵם

¹ הרב הגדול הזה אשר היה ראב"ד בפפד"א חותם את עצמו בהקדמת פרי מגדים על או"ח מקרי דרדקי מולבוב לפי שהיה שם מלמד תינוקות והכניי זהו לו לכבוד ולהפארת כי מורה על ענותנותו במקום גדולתו.

פ"ג מסדרי המשנה נוסחאות הנמצאות בידינו סדר הסדרים והמסכתות פ"ד מ"ה כללי המשנה פ"ה הספרים המועילים להבנות המשנה. [על אודות הספר הזה יצאו לאור הצופה על דרכי המשנה מאת הרב צבי בנימין אויערבאך. פפד"מ תרכ"א 8°.
דברי שלום ואמת מאת רש"ל רפפורט. פראג תרכ"א 8°. ממתיק סוד מאת ר' שאול יצחק קאעמפף. פראג תרכ"א 8°. מפני קשט מאת הרב שלמה זאב קליין בקאלמאר. פפד"מ 1861 8°.

(46) דרכי המשנה וכללותיה לר' יעקב האגיו. בהקדמת פי' המשנה עץ החיים להמחבר ליוורנו ת"ג 8°. ברלין תע"ו 8°. בסוף ס' תחלת חכמה להמחבר אמשט' תס"ט 8°. [ר"פ רשם בטעות שנמצא בס' תחלת חכמה דפוס יירוניה].

(47) דרכי נועם. מפתח הכללים לבא אל פתח שער לימוד התלמוד ע"ס א"ב לתועלת התלמידים מאת ר' שלמה די אוליוירה. אמשט' התמ"ג בחדש סיון. 8° קטן.

(48) דרכי הק"ו לאבן מוסא. בס' מהררי נמרים לר' אברהם בן דון שלמה עקרה מדף ג' ע"ב עד דף ו' ע"א. ויניציאה שנ"ט 4°.

(49) דרכי הק"ו לר' שמואל אלבלנסי¹ בס' מהררי נמרים לר' אברהם בן דון שלמה עקרה. מדף א' עד דף ג' ע"ב. ויניציאה שנ"ט 4°. [סימני הדפים מתחילים מחדש באות אלה אחר כללי הגמרא להרדב"ו].

(50) דרכי שלום. דרושים לר' נסים חיים שלום מארגונטו. יש בו מפתח גדול לס' מענה לשון מאת ר' יעקב אלגאזי [עיין ערך קהלת יעקב]. שאלוניקי תקע"א.

(51) דרכי התלמוד מאת הרב ר' יצחק קאנפנטון רבו של ר' יצחק אבוהב² בלי שם ופרט הדפוס אמנם קושט' 4°. השלמת הדפוס בוניציאה יום ה' כ"ו ימים לחדש אלול שכ"ה 4°. מנמוכה שנ"ג 4°. עם ס' הליכות עולם אמשט' תס"ו ותע"א ותק"ד. 8°. המוציא לאור בוניציאה היה ר' אברהם בן שלמה ידיע עלון ארץ מולדתו כמערב עיר גדולה של סופרים ושל חכמים נהר דרעה ספריו ונכסיו אכלו הישמעאלים במצרים. המחבר חתם את ספרו בזה"ל: אין

¹ לפי עדות ר' אברהם זכות בס' יוחסין מאמר די' היה קרובו מצד אביו ותלמיד של הרב ר' יצחק קאנפנטון גאון בקשטיליא ור' שלמה אלגאזי מביאו בספרו גופי הלכות סי' קכ"ח בזה"ל: מוצאתי פתקא הרא להרב מוהרר שמואל באלאנסי ז"ל הגאון שהביא הבית יוסף ז"ל באורח חיים.

² תלמידו מהר"ם דאגון וחתנו ר' שמואל בן סידליוו חברו ג"כ כללי הגמרא ותלמידו ר' אברהם זכות חבר ס' יוחסין ושם נאמר במאמר די' שראה את הרב ר' יצחק קאנפנטון ופגיו בפני השכינה ונקרא גאון בקשטיליא. החכמים הנ"ל הם לעדות ולראיה שהרב ר' יצחק קאנפנטון העיר את תלמידיו ללמוד וללמד בדרך הגיוני ר"ל לחקור כללי ועקרי הגמרא ולסדר התנאים והאמוראים לפי זמנם והשתלשלות קבלתם מפי רבותיהם. ועיין ג"כ ערך ק"ו לר"ש אלבלנסי שהוא היה מגדולי תלמידיו של ר"י קאנפנטון.

חכמת אדם מגעת אלא עד מקום שספריו מגיעין וגו' והקורא בספרים שאולים הוא בכלל והיו חייך תלואים לך מנגד.

52 דרכי התלמוד לרבינו סעדיה גאון¹ והם כללי הגמרא בלשון ערבי והעתיקים ללשון עברי ר' בצלאל אשכנזי בכלליו כ"י ובהם השתמשו ר' שלמה אלגאזי בספרו גופי הלכות ור' חיים יוסף דוד אזולאי בספרו עין זוכר ועיין ערכם.

53 דרשה על ריב"ז ממני אהרן יעללינעק בדרישותי שלי ח"ג דרשה ב', וויען 1866⁸⁰.

54 הגהות על ס' כריתות לר' שמשון מקינון בשם לקומי מרדכי מאת חיים מרדכי זילבערמאן. ווארשא תרי"ד⁸⁰.

55 הגהות הרב ר' יוסף יצחק קאבאק על ס' יוחסין בתוך ההגהות של ר' צבי הירש אב"ד דברלין ועיין ערכו.

56 הגהות ר' יעקב עמדין על ס' יוחסין, ביוחסין השלם דפוס לונדון ועדינבורג דפוס ווארשא ובמ"ע ישרון לר' יוסף קאבאק שנה א' מחברת ב', לבוב תרי"ז⁸⁰.

57 הגהות ר' ישעיה ברלין או פיק על קצור כללי הגמרא וביאור י"ג מדות דר' ישמעאל, עיין ערך פי"ג מדות דר' וערך קצור כללי הגמרא.

58 הגהות ר' משה איסרלס על פי"ח ממאמר ד' של ס' יסוד עולם לר' יצחק הישראלי, בדפוסים ס' יוחסין בקראקא בקעניגסבערג ובווארשא ועיין ערך יוחסין.

59 הגהות ר' צבי הירש ברלין אב"ד דברלין על ס' יוחסין, במ"ע ישרון להרב ר' יוסף קאבאק שנה א' חוברת ב' וג' לבוב תרי"ז ושנה ג' לבוב תרי"ט⁸⁰.

60 הגהות שב"ה הוא שמשון בלאך הלוי בעל שבילי עולם, בתוך ההגהות של ר' צבי הירש ברלין ועיין ערכו.

61 הליכות אלי, כללי התלמוד ע"ס א"ב לר' שלמה אלגאזי. אזמיר תכ"ג⁴⁰, ועיין ערך גופי הלכות ויבין שמועה.

62 הליכות עולם לר' ישועה בן יוסף הלוי מארץ תלמיסאן על סדור ודרכי המשנה והגמרא ועל המדות אשר התורה נדרשת בהן נחלק לה' שערים וכל שער ושער לפרקים², עם מבוא התלמוד לר' שמואל הנגיד קושמי ר"ע.

¹ הגאון הנ"ל כבר מסתפק בכלליו אם ניצולו נסחאות התלמוד מהמעוה, עיין עין זוכר לחיד"א אות תיו כ"י ח"ג, בסי' הפליאה דפי"א ע"ד נמצא הכלל של רס"ג על תנן ותנן התם המובא בעין זוכר בסי' הנ"ל.

² בפתחת השער הדי' גרשם שכולל די' פרקים והפרק האחרון בדרכי המדרשות והאסמכתות למוציאיהם לבד המדות המקובלות משרשיהם ולא נמצא בספר וע"כ אמר החכם ישיר [יצחק

שונצינו ש"ג. וינציאה ערב חג הסוכות ש"ה. סביניטה שכ"ז. מנזבה שנג"ג. עם כללי התלמוד לר"י קארו שאלונקי שנג"ח וכל הדפוסים בתמנת 4⁰. בס' יבין שמועה עיין ערכו. עם דרכי התלמוד לר' יצחק קנפאנמון אמשט' תס"ו 8⁰ ועם הנהגת ולימוד התלמידים לר' דוד מילדולה. אמשט' תקי"ד 8⁰. עם העתקה רומית של החכם הנוצרי קונשמנטין לאנפרייר [L' Empereur] ליידין 1634 4⁰. ופעם שנית ע"י המוציא לאור 1¹ הינריקוס יאקאבוס מבאסטהויזן. האנא 1714 4⁰.

בשנת ה' רכ"ז בא המחבר אשר היה תלמיד של החכם המובהק ר' יעקב הכהן אשכנזי מארצו וממולדתו אל ארץ קאשמיליאה להמלט על נפשו ואח"כ הלך לעיר מוליטולה ושם חבר את ספרו לבקשת הנשיא דון וידאל בן לביא וע"כ כתב בהרוזיו בסוף ההקדמה: ומעין ישועה [רמז על שמו] הוא מקורו ועץ חיים [רמז על שם וידאל שם עצם פרטי נגזר ממלת וידא בלשון ספרדי חיים] מקורו הוא הערה. בשער ד' המחבר מביא פי' הראב"ד על י"ג מדות דר' ישמעאל, והמניה בדפוס וינציאה ר' יהודה בולאט ספרדי מודיע בסוף הספר שחפש אמתחות ההעתיקות מדפוס ומכתיבת יד, ובדפוס סביניטה ומנזבה הדפיסו ג"כ דברי ר' יהודה הנ"ל.

63 ההלכה הקדומה והתרגום ירושלמי, מאמר להרב ר' אברהם גיינער בס' אוצר נחמד אנרות מאת חכמי הזמן בעניני האמונה והחכמה ח"ג צד 12 ואילך. ווען תר"ך 8⁰. ועיין מה שכתב המחבר על הענין הזה בספרו המכתב הקדמון בלשון אשכנזי צד 153 ואילך וצד 451 ואילך [ברעסלוי 1857 8⁰]. ובס' החלוקין ליה"ש מחברת ו' צד 13 ואילך. ברעסלוי תרכ"ב 8⁰.

64 הלכה למשה מסיני, מאמר להחכם היושע העשיל שור [יה"ש] בס' החלוקין שלו מחברת ה' צד 28 ואילך. ברעסלוי תרי"ט 8⁰.

65 הלכה למשה מסיני בענין הלכה למשה מסיני מאת ר' שלמה רפאל יהודה ליאון טימפלר, אמשט' תצ"ד 8⁰.

66 הנהגת ולימוד התלמידים ודרכי יסוד הלימוד לר' דוד מילדולה, נדפס עם ס' הליכות עולם באמשט' תקי"ד 8⁰.

67 הערה גדולה על מאמר קשה בסדר תנאים ואמוראים מאת רב חכם

שמואל ריגין ז"ל בספרו התורה והפילוסופיה שהמחבר להיותו חוקר נכבד גילה דעתו על ענין המדרשים באופן בלתי מסכים עם דיעות החמון בהם ולכן לא רצו המדפיסים להדפיס הפרק ההוא או שאחד מן הרבנים הנצב על הדפוס עכב על ידם. ועיין רשימת יודע ספר לידרדי המנות ר' אלעזר ראזענמחאל ערך 160.

1¹ החכם הנוצרי השני לא העתיקו מחדש כמו שרשם רי"פ [ר' יוסף פירשט] אלא הוציאו לאור פעם שנית ובכלל אני אומר שעורך ר' ישועה הלוי ברשימת הרי"פ הוא מלא שיבושים ואין לסמוך עליו, דרך מושל רשם בטעות שמי הליכות עולם ושאריות יוסף ויבין שמועה נדפסו עם ס' החלת חכמה ולא הבין דברי שפתי ישנים ולא ראה בעיניו את הדפוסים.

ומפורסם הוא הרב רש"ל רפאפורט ז"ל בכרם חמד ח"ד. פראג תקצ"ט⁸⁰. ועיין
הקדמת המחבר לתשובות גאוניו קדמונים דף ד' ע"א וב'. ברלין תר"ח⁴⁰.
(10) הערות הרב איש ירושלים אברהם חיים גאגין [אג"ן] על ס' יד מלאכי,
עיין ערך חוקי חיים.

(10) הערות הרב ר' חיים פאלאגני ז"ל על סדר תנאים ואמוראים של הרב
המאירי, עיין ערך בית הבחירה.

(68) הערות ר' יעקב בכרך על פי"ח ממאמר ד' של ס' יסוד עולם לר'
יצחק הישראלי ועל ס' עולם זוטא, ביחסין דפוס קעניגסבערג וקצתם בדפוס
ווארשא, ועיין ערך יוחסין.

(69) הערות ר' יעקב עמדן על ס' יד מלאכי בדפוס ברלין תרמ"ז⁸⁰.

(70) הערות הרב ר' יצחק דוב באמבערגער נ"י על ס' יד מלאכי בסוף
הספר דפוס ברלין תרמ"ז⁸⁰.

(71) הערות ר' ישעיה פיק או ברלין על ס' יד מלאכי בדפוס ברלין
תרמ"ז⁸⁰.

(72) הערות ר' צבי הירש ברלין אב"ד דברלין על ס' יד מלאכי בדפוס
ברלין תרמ"ז⁸⁰.

(73) הקדמת הרמב"ם לחבורו הגדול משנה תורה או יד החזקה, יש בה
השתלשלות תושבע"פ לפי סדר תנאים ואמוראים.

(10) הקדמת הרמב"ם לסדר זרעים, עיין ערך מכוא המשנה להרמב"ם.

(10) הקדמת הרמב"ם לפירוש המשנה, עיין ערך מכוא המשנה להרמב"ם.

(74) השגות רבינו משה בן נחמן על ס' הצבא לר' זרחיה הלוי, בס' תמים
דעים ס' רכ"ו [וינציאה שפ"ב] ונדפס לבדו עם ס' הצבא בשקלאוו תקס"ג⁴⁰.

(75) וועד חכמים, קונטרס בסדר א"ב המזכיר כל תנא ואמורא הנמצא
עפ"י רוב בש"ס בבלי ממי שאב מימי תורתו וידיעת בית רבו הודע אליו,
חברו יצחק שור אב"ד דאקמשעוויץ וקיטב, עם הערות בנו יעקב הנקראות בשם
מאיר עיני חכמים, לבוב תרל"א⁴⁰, מגיע והולך עד אות ד' רב דימי.

(76) זו דרכה של תורה, להגן על המשנה ע"ד הבקורת בשינויי הנסחאות
בתוספתא וספרא וספרי ותלמוד ירושלמי ובבלי מאת צבי מנחם פיניליש,
וויען 1861⁸⁰.

(77) זכר דבר, דינים וכללים ע"ס א"ב לר' יאודה בנבנשת, שאלוניקי
תרכ"ג⁴⁰, פ"ח דפים.

(78) זכרון יהודה, כולל כללי דרכי המשנה מאת ר' יהודה בן יצחק
אבעלזאן, ווילנא תרי"ט⁸⁰.

(79) חבור תנאים ואמוראים לר' יוסף גיקמילייא מזכיר המחבר אותו

בספרו משלי החכמה או ספר המשלים כ"י כמו שהעיר החכם ד"ר שלמה בן מאיר שיללר — שיניסי בקאמברידש ברישמתו הקטנה של כ"י בלשון עבר ושמרוני.

80) חוקי דעת, מובא בס' כל החיים לר' אברהם פאלאג'י.

81) חוקי חיים, שו"ת להרב איש ירושלים אברהם חיים גאגין [אג"ן] ז"ל, דקב"ו ע"ד דקל"ב ע"ג ודקמ"ט ע"א הערות על כללי הגמרא להרב יד מלאכי ירושלים תר"ג.

82) חקרי לב להרב המופלא יוסף רפאל חזן [היר"ח] על או"ח ד"ב וי"ד ח"א דש"י הקירה שתושבע"פ נכתבה זמן רב אחר חתימת התלמוד, שאלונקי תקמ"ז, תקס"ו. [החכם שד"ל לא ידע מאומה מהחקירה הזאת בכתבו על ענין זה באוהב גר ובכרם חמד ח"ג]

83) יבין שמועה, הוא ביאור ותוספת טובה על ס' הליכות עולם וכללי הגמרא לר' יוסף קארו חברו ר' שלמה אלגאזי בעל גופי הלכות והליכות אלי, ויניציאה שצ"ט, ליוורנו תקנ"ב [בדפוס האחרון מפתח גדול לכללי הגמרא של מהריק"א מאת הרב מלאכי כהן בעל יד מלאכי]. יש בו תקמ"ב כללים מרש"א ואח"כ כללי המגו, [בס' רצוף אהבה להמחבר דפוס וירונה ת"ט 4° יש בסופו קונדרס אחרון שנשמט מדרכי הפסק בספר יבין שמועה והם מפורים בדברי המ"ט והכ"ט ל"ה כללים].

84) יד מלאכי, ספר יקר מאד על כללי הגמרא להרב מלאכי ב"ר יעקב הכהן, ליוורנו תקכ"ז 4°. עם כמה הוספות ותקונים מאת ר' ישעיה ברלין ומאת ר' צבי הירש ברלין אב"ד דברלין ומאת הרב ר' יצחק דוב באמבערגער נ"י אב"ד דווירצבורג ברלין תרט"ז 8°. פרעמישלא תרל"ז 8°.

85) יוחסין לר' אברהם זכות או זקומי תלמיד של מהר"י אבוהב מילידי ספרד ומגורו בתוניס חברו בשנת הרס"ד, מאמר ראשון סדר התנאים לזמניהם וע"ד א"ב ומאמר שני סדר האמוראים ע"ד א"ב ולזמניהם, קושט' שכ"ו 4°. [המוציא לאור ר' שמואל שולם שינה מעשה הספר מתחלת מאמר סדר האמוראים והלאה] בהשמטת כמה דברים ובפרט המאמר בענין חקירה ודרישה בדבר אמתת הזוהר והוספת פ"ח ממאמר ד' של ס' יסוד עולם לר' יצחק הישראלי עם הגהות הרמ"א וסדר עולם זוטא ומעט לקומים אחרים ע"י המגיה והמסדר ר' שמואל פיהם, קראקא ש"ס 4°, אמשט' תע"ז 8°, זאלקווא תקנ"ט 8°. עם הערות ר' יעקב בכרך על סדר הקבלה מס' יסוד עולם וס"ע זוטא בלי מקום ופרט הרפוס אמנם בקעניגסבערג תרי"ח 8°. בשם ספר יוחסין השלם בתמימות כעצם העתקת כ"י המחבר באוקספורד ועם הגהות יעב"ץ ע"י החכם צבי פליפאָווסקי ז"ל בלונדון ועדינבורג תרי"ז 8°. ובווארשא תרל"ו 8°. [על ההוצאה האחרונה אני אוטר ג"כ „מדפיסים משחיתים“ מפני שהשיטתו בשער הספר שם המוציא לאור צבי פליפאָווסקי אע"פ שהשתמשו בשם יוחסין השלם להטעות

את הקונים, והדפסו בערבוביא קצת מדפוס לונדון וקצת מדפוס קראקא כחפצם ובלי בקורת וגם קצת הערות של ר' יעקב בכרך הנמצאות בדפוס קעניגסבערג שמו באמתחתם מבלי הזכיר שם המעיר ר"ב הנ"ל.

86) יחוסו תנאים ואמוראים לאחד מגדולי רבני אשכנז הקדמונים¹ בן דורו של רבינו יהודה בעל ס' החסידים יצא לאור מכ"י אוקספורד עם מראה מקומות ותקונים מאת הבקי הגדול רפאל גמע ראבינאָוויץ בעל דקדוקי סופרים על הש"ס. ליק תרל"ד⁸⁰.

87) יסוד עולם לר' יצחק בן יוסף הישראלי מטולימילה תלמיד הרא"ש, מאמר ד' פי"ח סדר הקבלה או שמות אנשי השם שקבלו התורה דור אחר דור. ברלין תקל"ז⁴⁰. בשלימות מתוך כ"י ישן ע"י בערל גאלדבערג [ב"ג] ואריה ליב ראָזענקראנץ ברלין תר"ח⁴⁰. ובדפוסו ס' יחסין בקראקא קעניגסבערג ובווארשא.

10) יעיר אוונ לחיד"א, עיין ערך עין זוכר.

88) ישרי לב, דינים וכללים ע"ס א"ב להרב ר' דוד חיים חזן בן ר' יוסף רפאל חזן בעל חקרי לב, אזמיר תר"ל.

89) כור לזהב, השגות על ס' הליכות אלי לר' שלמה אלגאזי מאת הרב ר' ישעיה בסאן בעל שו"ת לחמי תודה, כ"י אשר ראה הרב חננאל ג'פי כמ"ש בספרו זכר צדיקים לברכה צד 151.

90) כל החיים, כללי הש"ס וכללי הפוסקים ע"ס א"ב להרב ר' חיים פאלאגי ז"ל, אזמיר תרל"ב [ברכ"ת מו"ב לפ"ג]. כללי הגמרא מדף א' דף מ"ו.

10) כללי הגמרא לר' אברהם מפרעמסלא עיין ערך פתח האוהל.

10) כללי הגמרא לר' אברהם שיראנו עיין ערך לאברהם למקנה וערך מקנה אברהם.

91) כללי הגמרא לר' אהרן אלפאנדארי, בסוף ספרו יד אהרן על טור או"ח ב' דפ"ס, אזמיר תצ"ה.

10) כללי הגמרא לר' אהרן הלוי מירושלים עיין ערך מטה אהרן.

10) כללי הגמרא לר' אליעזר בעל שו"ת שמן רקח עיין ערך תורת חסד.

92) כללי הגמרא לר' בצלאל אשכנזי בעל שטות מקובצות כ"י, לקטו ממנס ר' שלמה אלגאזי בס' גופי הלכות וחד"א בס' עין זוכר ועיין ערכם.

10) כללי הגמרא לר' דוד אמדו עיין ערך עיני דוד.

93) כללי הגמרא לר' דוד ז' זמרא [רדב"ז] בס' מהררי נמרים לר' אברהם

בן דון שלמה עקרה מדף י"ד ע"ב עד ד"ח ע"ב, ויניציאה שנ"מ⁴⁰.

¹ הוא סדר תנאים ואמוראים לאחי ר' מאיר משפירא הנמצא ג"כ בכ"י רח"מ ועיין מה שכתב החכם משי"ש באוצר נחמד ח"ב צד 29 שמביא שם ערך הדקא.

- ⓐ כללי הגמרא לר' חזקיה דוד אבולאפיו, עיין ערך בן זקונים.
- ⓑ כללי הגמרא לר' חיים אברהם בן דוד עיין ערך תפארת אדם.
- ⓒ כללי הגמרא לר' חיים אברהם אישטרושה עיין ערך בן אברהם.
- ⓓ כללי הגמרא לר' חיים בנבנשת עיין ערך כנסת הגדולה ושירי כנסת הגדולה.

- ⓔ כללי הגמרא לר' חיים דוד חזן עיין ערך ישרי לב.
- ⓕ כללי הגמרא לר' חיים יאיר בכרך עיין ערך אסיפת הכללים.
- ⓖ כללי הגמרא לר' חיים יוסף דוד אזולאי עיין ערך עין זוכר.
- ⓗ כללי הגמרא לר' חיים מאיר מזרחי, עיין ערך בן הרמה.
- Ⓢ כללי הגמרא לר' חיים פאלאני עיין ערך גנזי חיים וכל החיים.
- Ⓣ כללי הגמרא לר' יאודא בנבנשת עיין ערך זכר דבר.
- Ⓤ כללי הגמרא לר' יאקב ברלין עיין ערך באר יעקב.
- ⓗ כללי הגמרא לר' יהודה שמואל אישכנזי עיין ערך גזע ישי.
- ⓛ כללי הגמרא לר' יהודה בן שלמה הכהן עיין ערך אהלי יהודה.
- ⓜ כללי הגמרא לר' יוסף ז' וירגא עיין ערך שארית יוסף.

94 כללי הגמרא [התלמוד] להרב ר' יוסף קארו עם ס' הליכות עולם שאלוניקי שנה"ח⁴. עם ס' יבין שמועה ויניציאה שצ"ט. ליוורנו תקנ"ב ונוסף בו מפתח על כללי הגמרא הנ"ל מאת ר' מלאכי הכהן בעל יד מלאכי.

ⓐ כללי הגמרא לר' יוסף רפאל חזן [היר"ח] בעל חקרי לב עיין ערך קונטרס הזכרונות.

ⓑ כללי הגמרא לר' יוסף תאומים עיין ערך גנת ורדים, פרי מגדים ושושנת העמקים.

95 כללי הגמרא לר' יעקב חאניו, כ"ח כללים בשו"ת הלכות קטנות להמחבר ויניציאה תס"ד ובסוף ס' תחלת חכמה אמש"מ תס"ט⁸.

- ⓐ כללי הגמרא לר' יעקב הכהן מלאכי עיין ערך יד מלאכי.
- ⓑ כללי הגמרא לר' יעקב מנשה עיין ערך אהלי יעקב.
- 96 כללי הגמרא לר' יעקב פאסי מובאים בס' שארית יוסף לתלמידו ר' יוסף ז' וירגא.

ⓓ כללי הגמרא לר' יצחק בונאן עיין ערך אהל ישרים.

97 כללי הגמרא לר' ישעיה הלוי הורוויץ בספרו שני לוחות הברית [של"ח] חלק תושבע"פ.

ⓔ כללי הגמרא לר' ישראל יעקב אלגאזי עיין ערך ארעא דרבנן וקהלת יעקב.

98) כללי הגמרא והתלמוד] למהר"ם דאנון תלמיד ר' יצחק אבוהב כ"י.
עיין שם הגדולים לחיד"א ערך ר' יעקב בן מאיר ור' יצחק אבוהב.

99) כללי הגמרא לר' משה ז' חביב בסוף ספרו גמ פשוט ז' כללים וז'
דפים. קושט' תע"ט [הקונטרס על כללי הש"ס מרמב"ח הנדפס בס' אור צדיקים
שאלוניקי תקנ"ט⁴ ונקרא בשם עין הדעת סובב והולך על ספק ספקא ונחלק
לג' שרשים באיסור ערוה בממון ובאיסורי מאכלות]

100) כללי הגמרא או סדר עולם¹ לר' משה בן מימון. קצתם הכנים
ר' בצלאל אשכזי בכלליו כ"י וממנם לקחו והביאו מהרש"א בס' גופי הלכות
וחיד"א בס' עין זוכר ועיין ערכם.

101) כללי הגמרא לר' מתתיה צרפתי מובאים בס' שארית יוסף לר'
יוסף ז' וירגא.

0) כללי הגמרא בסדר תנאים ואמוראים עיין ערכו.

0) כללי הגמרא לר' סעדיה גאון עיין ערך דרכי התלמוד.

102) כללי הגמרא לר' עמנואל [בן מנחם ספרדי המכונה בן חסין כך
מכנה את עצמו בריש שער ד']. נחלק לג' שערים ולפרקים ומחזיק י"א דפים
מד"ג עד די"ד ע"א בס' מהררי נמרים לר' אברהם בן דון שלמה עקרה. ויניציאה
שנ"ט⁴. המחבר אשר חבר עוד ס' משיב נפש במוסר כמו שאומר בהקדמה
לא השלים את ספרו או המדפיס לא היה לו העתק שלם ממנו כי בסוף המאמר
נאמר וזהו שהתחלנו בתחלת הנושא שלנו. וכללי שמואל [עיין ערכו] מסכימים
בבמה דוכתי עם כללי בחמרים ובצורתם וממנו למד ג"כ בלי ספק דרך
ההגייוני בלמוד הגמרא ולהשתמש במלות חכמת ההגיון בסוגיות התלמוד.

103) כללי הגמרא לר' עקיבא איגר כ"י נמצא בידי ריש מתיבתא בבה"מ
הגדול בכרעסלוי הרב ד"ר לאצארוס גי' לפי עדות החכם ד"ר דוד קויפמאן גי'
באגרתו אלי.

0) כללי הגמרא לר' שבתאי בר אליעזר זוסמאן עיין ערך מאיר נתיב.

0) כללי הגמרא לר' שלמה די אוליוירה. עיין ערך דרכי נועם.

0) כללי הגמרא לר' שלמה אלגאזי עיין ערך גופי הלכות, הליכות אלי
ויבין שמועה.

104) כללי הגמרא לר' שלמה ולר' חיים בני מסעוד רפאל אלפאסי,
בסוף ס' כרוב ממשח לר' שלמה אלפאסי. ליורנו תרי"ט.

0) כללי הגמרא לר' שמואל בן יהושע אברהם קרישפין עיין ערך משך ביתי.

0) כללי הגמרא לר' שמואל ז' סדיליו עיין ערך כללי שמואל.

¹ לפי עדות הרב חיד"א בשח"ג הרמב"ם הקדים לפי המשנה עוד בי פרקים והם
באור מלות הקשות בש"ס וכללים בש"ס והיו כתובים בלשון ערבי.

105) כללי הגמרא, כ"ז למספרם. מאת ר' שמעון בן יהודה ליב פיזר בהקדמת ח"א של נחלת שמעוני. וואנזיבעק תפ"ח. המחבר חבר ג"כ כללים באורך והיה בדעתו לנטוע אותם בח"ג של נחלת שמעוני אשר לא נדפס מעולם.

0) כללי המשנה לר' זכריה פראנקעל עיין ערך דרכי המשנה.

0) כללי המשנה לר' יהודה אבעלזאָהן עיין ערך זכרון יהודה.

0) כללי המשנה לר' יעקב האגוז עיין דרכי המשנה.

106) כללי שמואל, והם כללי הגמרא ע"ס א"ב [אותיות אלפאביטא אינן ניכרות בדפוס] לר' שמואל ן' סדיליוו או סריליוו או ן' סיד¹ מיוצאי ספרד תלמיד ר' יצחק די ליאון וחתנו של ר' יצחק אבנהב [עיין לעיל ההערה לערך דרכי התלמוד לר' יצחק קאנפנמון]. בסוף ס' תמת ישרים מרף א' עד דל"ב אשר יצא לאור ע"י ר' בנימין בן אברהם מומאל. וינציאה שפ"ב. המחבר כתב את ספרו בשנת הרפ"ב כמו שכתב² בדף כ"ט ע"ב [והיום לחשבונום הרפ"ב למלכות יון אלף תתל"ד] ובסוף ימיו חשך עולם בעדו וע"כ לא השלים ולא תקן את ספרו כאשר היה עם לבבו כמו שאמר בריש ובסוף כלליו. ובראשית דבריו מזכיר חכם מארץ המערב בזמנו אשר סדר כללי הגמרא לשערים ולפרקים והחכם הזה הוא ר' ישועה בן ר' יוסף הלוי מארץ תלמיסן בעל ספר הליכות עולם [עיין ערכו] ור' שמואל העתיקו כמעט כלו בכלליו. עיין ד"מ אות מ' ערך מדות ומשנה ותמצא שער ג' וד' של ס' הליכות עולם. ולהיות שבעל ס' הליכות עולם בא הרכ"ז ליצירה מארץ תלמיסן לקשטיליא וחבר במוליטולה קרוב לזמן הזה את ספרו לבקשת דון ויראל בן לביא צריך לומר שר"ש ן' סדיליוו התחיל לחבר את כלליו בימי נעוריו בהיותו עוד בספרד והשלימו כלו אחר צאתו מארץ מולדתו³.

107) כנסת הגדולה על או"ח להרב ר' חיים בנבנשת, בסוף הספר כללי הש"ס. ליוורנו תי"ח. תקנ"א. קושט' תפ"ט.

108) כסף נבחר, כולל מאה וששים כללים הנמצאים בתלמוד ובדברי גדולי ראשונים ואחרונים ע"ס א"ב מאת ר' ברוך בענרש גאייזיין ג"ה. פראג תקפ"ז—פ"ח⁴. לכוב ת"ר⁴.

¹ בריש ס' כללי שמואל נקרא סדיליוו ובשער הספר סיריליוו וחי"א מביאו בשם הגדולים בשם שמואל ן' סיד ובעל גופי הלכות בשם שמואל ן' סדיליוו.
² ושם מביא ג"כ מה שמוצא באלברצילוני [בעל ס' העתים] בפירוש דסוגיית ערכין וע"ז בענין השיטתו שמוצאו כתוב בתאריכי דרבוטא ודבריו נמצאים באגרת רב שרירא גאון.
³ בסוף ההקדמה מספר בזה"ל: והדרך שהיה למורי הרב ר' יצחק די ליאון שביום שני וביום חמישי היה לומר לפול בהלכות קצרות בפרק שהוא מומסכתא אחרת וארבעה ימים הנשארים היה לומר הלכה בכל יום ארוכה ומפלפל בה קצת פלפול והיה לומר רש"י כולו על דרך הפשט בלא שמירה ופלפול והדרך הזה יש בו תועלת גדול לפלפול ולבקאות עכ"ל. מוצאתי שמלות נשמר ושמירה יש להן הוראה מיוחדת בספרי כללי הגמרא די"מ מאיזה דבר נשמרו התוספות או הפירוש שמוכנו נשמר.

109) ספר כריתות¹ לרבינו שמשון מקינון בזמן תלמידי מר"מ מרוטנבורק והרשב"א. קושט' רע"ו⁴. קרימונה שי"ח⁴. עם ס' תחלת חכמה לר' יעקב האגיז וירונה² ת"ו⁸ ואמשט' תס"ט⁸.

המחבר השתמש בסדר תנאים ואמוראים וספרו הוא יסוד לכל ספרי כללי הנמרא הבאים אחריו ונחלק לה' חלקים ובראש כל חלק וחלק שיר קמן ח"א בתי מדות על י"ג מדות דר' ישמעאל שעריו י"ג בתים, ח"ב בית המקדש, ח"ג נתיבות עולם³ על ל"ב מדות [החלק הזה נדפס לכדו עם פ' להרב ר' ישראל הילדסהיימר בהאלברשטאדט 1869], ח"ד ימות עולם על ימות התנאים והאמוראים⁴ ועל כללי הלכות פסוקות כמאן הילכתא מן התנאים ומן האמוראים חלק ה' לשון למודים מגיד דרשות הוזכרו בתלמוד על לשון המקרא לבד המדות ודרכי המשניות והברייתות ודרכי התלמוד ומנהג קושיותיו ופירוקיו. ואני אומר שחסרים כמה דברים בדפוס ויש לי ג' ראיות: א' בהקדמת הספר אמר המחבר שבחלק ב' יש שלשה שערים ובראש החלק הזה מדבר ג"כ מג' חלקי החלק ולא נרשמו בדפוס ובכלל החלק הג' קצר מאד. ב' בהקדמה הנ"ל כתב המחבר: "ורשמתי אלה שני טורים כמשפט מחברי ספרים שמם זכירו על ספרם", והטורים הללו הרוטזים על שם אומנם לא נמצאו בדפוס. ג' הרב ר' יוסף קארו מביא בריש כלליו בשם ס' כריתות ח"ד שער א' שקודם רבי היו ת"ר סדרי משנה ורבי באר וקצר וזהו ששינינו בריש פסחים ובמה אמרו שתי שורות במרתף, ולא מצינו במשנה דידן ששנה קודם לכן שתי שורות במרתף אלא המשנה שקודם רבי היא ששם היו שונים שתי שורות במרתף עכ"ל והמאמר הזה לא נמצא בדפוס ס' כריתות⁵ אמנם בס' הפליאה [הגונב מבית העברים והמחברים אשר היו לפניו כמו שהראיתי בבהמ"ד שלי ח"ג ובקונטרס תרי"ג מאמר המלואים] דף פ' ע"ג אשר לקח אותו מס' כריתות ואולי היה בפני בעל ס' הפליאה נוסחא אחרת מס' תנאים ואמוראים ועיין ערך סדר תנאים ואמוראים.

¹ שם הספר מפני שהמחבר כרת ברית אהבה לרת אל.

² החכם רי"פ רשם בטעות שנדפס שם ובאמשט' עם ס' הליכות עולם ושארית יוסף ועיין ערך הליכות עולם.

³ בהקדמת חלק נתיבות עולם רמז המחבר על ספר יצירה.

⁴ בשער ב' מהחלק הזה נאמר בדפוס אמשט' ובימיהם [של רבנן סבוראי] יצא שג' עון לעולם ובאגרת ר' שרירא גאון נוסחת ברלין ברעסלוי ומאינץ יצא משוגע לעולם ובינוסין דפוס לונדון יצא מחמד ובס' הפליאה ד"פ ע"ג יצא מהכח ויש ומלכות ישמעאל, ובסדר תנאים ואמוראים דפוס פראג יצא מהמייט ובדפוס קראטאשין יצא מחמד ובדפוס ע"ו שלמה זלמן מויסיק בקראטאשין יצא החוטר. המאמר הזה בס' כריתות קטוע הוא ויש להשלים ולתקן עפ"י סדר תנאים ואמוראים.

⁵ בדפוס תלמוד שלנו כובא ג"כ המאמר הזה בשם ס' כריתות בהקדמת הרמב"ם לפי המשנה והפשתי ולא מוצאתי שם.

(110) לאברהם למקנה, דינים ע"ם הטור ובתוכם כמה כללים לר' אברהם שיראנו, שאלוניקי תרל"א ועיין ערך מקנה אברהם.

(111) לב שלמה להרב ר' שלמה בן בנימין הלוי, שאלוניקי תקס"ח.

(112) למנצח לדוד לר' דוד פארדו, מאמר ג' על סימני הש"ס, שאלוניקי תקכ"ה.

(113) לקוטי מרדכי, עיין ערך הגהות על ס' כריתות.

(0) לקט יוסף, דינים וכללים ע"ס א"ב לר' יוסף אלקלעי, בספרו אמר יוסף, שאלוניקי תקצ"א.

(0) לקט יוסף לר' יוסף פוריש מטרנא, עיין ערך אסיפת הכללים.

(0) לשון בני אדם לר"י אלגאזי, עיין ערך קהלת יעקב.

(0) לשון חכמים לר"י אלגאזי, עיין ערך קהלת יעקב.

(114) לשון המשנה לר' יהודה ליב דוקעס בלשון אשכנזי, איסלינגן 1846⁸.

(115) לשון המשנה, הערות לר' יצחק בער לעווינוזאָהן בספרו בית האוצר ווילנא תר"א 8⁰ ובס' בית יהודה פכ"ה, ווילנא תקצ"ט, תרי"ח 8⁰.

(116) לשון המשנה, מאמר לר' שמואל דוד לוצאטו בלשון איטליאני בספר מבוא לתלמוד לשון עברי צד 96 ואילך, פאדובה 1836⁸, ומתורגם ללשון אשכנזי במ"ע המזרח או אָריענט להחכם ר' יוסף פֿירשט שנת 1846 או שנה ז' עמוד 829 ואילך ושנת 1847 עמוד 1 ואילך, לפס"א 4⁰.

(117) מאיר נתיב לר' שכת"ב בר אליעזר זוסמן כ"ץ ריש מתיבתא דסאקלאב סמוך לווארשא נין ונכד לר' מאיר כ"ץ אביו של הש"ך, ב"ח, בסוף ח"א כללים ב"ג מדות דר' ישמעאל ושאר כללי הש"ס ובסוף ח"ב כלל הסורי מחסרא וכללים בגדרים, ח"א אלמונא תקנ"ג וח"ב תק"ס.

(118) מאיר עיני חכמים, סובב הולך על קונטרס וועד חכמים לר' יצחק שור [עיין ערכו] מאת בנו יעקב שור, נדפס עם קונטרס וועד חכמים לבוב תרל"א 4⁰ ומגיע והולך עד אות ד'.

(0) מאמר בל תוסיף ולא תסור ותושבע"פ להרב ר' צבי הירש חיות עיין ערך תורת נביאים.

(119) מאמר משפט ההוראה, לכאר איך היתה עמידה למנין בב"ד שבלשכת הגזית ואיך היתה דעת המרובים מכרעת ובאיזה תנאים נקשר העמידה למנין וגם ביאור משנה פ"א דעדיות למה נזכרו דברי היחיד בין המרובים וכל אופני התנאים הנקשרים בעיקר זה שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו מאת צבי הירש חיות רב בזאלקווא והגליל, זאלקווא ת"ר 4⁰.

(119a) מאמר על התוספתא כ"י בערפורט להרב ד"ר צוקערמאנדעל, ברלין 1876⁸.

(119b) מאמר על התוספתא להרב ד"ר יוסף בלאך במ"ע הנקרא :
יידישעס ליטעראטורבלאטט להרב ד"ר משה ראָהמער משנת 1877 עלה 47
ואילך. מאגדעבורג 4°.

(119c) מבוא הירושלמי מאת הרב ר' זכריה פֿראַנקעל. ברעסלויא תר"ל
8°. פ"ד סדר האמוראים דתלמוד ירושלמי.

(120) מבוא המשנה כולל תולדות גדולי תורה מימות עזרא עד סוף
המשנה ודרכי למדיהם מאת יאקב ברילל רב דקאָיעמיין. פּפד"א תרל"ו 8°.

(121) מבוא המשנה להרמב"ם. נכתב בלשון ערבי ונתקן ללשון עברי (1)
ע"י המליץ ר' יהודה בן שלמה אלהריזי [אשר העתיק ג"כ ס' מורה הנבוכים]
נדפס בלשון עברי בפתיחת פ"י המשנה להרמב"ם כמעט בכל דפוסים הש"ס במס'
ברכות [חסר במס' ברכות דפוס מיץ 8°] ובלשון ערבי באותיות עבריות עם
העתקה רומית ע"י החכם הנוצרי עדוארד פוקוק בספר הנקא פֿאַב מוֹסי או
שער משה. אוקספורד 1654 4° וההעתקה הזאת לכה במשניות עם תרגום
רומי של החכם הנוצרי סרגנהזיאוס באמשט' 1698 ובהעתקה אשכנזית של
החכם אפרים פינער במס' ברכות עם תרגום אשכנזי ברלין תר"ב ולכדו בהעתקה
אשכנזית ע"י החכם רפאל יעקב פֿירשטענמאהל. ברעסלוי 1842 8°.

(122) מבוא התלמוד, חוברת א' מדברת בתכונת התנאים והאמוראים
והאחדות שבדבריהם מאת חיים בן צבי בלאך. ברלין תר"ג 8° שער הספר
ול"ה דפים. פ"א המעמיק והחרוץ. פ"ב האחדות באדם או המעמיק הוא מן
המחמירים והחרוץ מן המקילים כמו כ"ש וב"ה עד אב"י ורבא ורב פפא. פ"ג
אחדות הענין בשלשלת החכמים או ב' מיני שלשלת בעולם האחת מן בעלי
כח המעמיקים והשנית מן בעלי כח החרוצים או שלשלת המחמירים והמקילים.

(123) מבוא התלמוד לר' יוסף בן ר' יעקב הדיין ברצלוני [כך נקרא בכ"י
והמוציאים לאור כתבו בשער הספר ג"כ שם יוסף בן עכנין]. נתקן מלשון
ערבי ללשון עברי ונדפס פעם ראשונה מתוך כ"י פריש 765 בקראטאשין ויצא
לאור בברעסלויא לכבוד הרב ר' זכריה פֿראַנקעל מאת אחוזת מרעיו. תרל"ב 8°.

(124) מבוא התלמוד, כולל יסודות קבועות ועקריות וענפים שונים
שהנהיגו חז"ל בשני התלמודים בדרכי הלמוד והדרוש וגם כיאור ענין תורה
שבע"פ וספור קורות התקנות והגזירות ע"י הנביאים והנשיאים והחכמים דור
אחר דור מאת צבי הירש חיות רב בזאלקווא והגליל. זאלקווא תר"ה 4°.

(1) במס' ברכות דפוס שמעון תרכ"ג 8° מצאתי בראשית המבוא הזה בחלק ב' בענין
הנביא המלות : „ואין יעודי הנביאים והבטחתם כן, ובכל שאר הדפוסים אשר ראיתי כמו
דפוס אמשט' ופה ווינא נאמר „ואין מועדי הנביאים והבטחתם כן, ובנוסח הערבי כתוב :
„ולים מועאיד אלאנביא כדלך“. ואני אומר שהמעתיקים בחרו במלת מועדים כדי
להשוותה עם מלה הערבית מואעדי ולהיות שההוראה הערבית משונה מההוראה העברית
המורגלת הוסיפו עוד מלת הבטחה או נחמה לבאר אותה יותר.

124a) מבוא כללי לכל ספרי תושבע"פ מאת הרב אליהו ן' אמוזג בליוורנו, במ"ע הלבנון שנה ג' וד' משנת תרכ"ו וכ"ז. פאריש 8°. [הרב המחבר מאמין באמונה שלמה באמתת ס' הזהר וכתב ס' מעם לשר נגד ס' הויכוח על חכמת הקבלה לשר"ל ובכל זאת הוא חוקר ומבקר ופילוסוף ויש להעיר את הקורא על מה שכתב בענין ספר דב רי"ס המשונה משאר ד' ספרי התורה ולא ידעתי אם השלים את מאמרו הנ"ל בדפוס].

125) מבוא התלמוד (הגמרא) לר' שמואל הנגיד [או הלוי בר יוסף בן גיקמילה או נגדילא], נדפס עם ס' הליכות עולם וס' סוגיות הש"ס [עיי' ערכם] ובס' ברכות כבל דפוס הש"ס משנת תע"ה ואילך [חסר בס' ברכות דפוס מיץ] ועם העתקה רומית להחכם הנוצרי קונשטנטיין לאנגרירי אחר העתקתו של ספר הליכות עולם ועם תרגום אשכנזי מאת ר' אפרים פינער בס' ברכות עם העתקה אשכנזית ברלין תר"ב.

המבוא הזה לא בא אלינו בשלימותו רק מעט מועד ממנו¹.

126) מדות אהרן, פי"ג מדות דר' ישמעאל לר' אהרן ן' חיים, נדפס בראש קרבן אהרן פי' על ספרא וחסר בכמה איקסימפלאריין של קרבן אהרן, ויניציאה שס"ט. דעסוי תק"ב. נחלק ל"ז שערים ומחזיק כ' דפים המסומנים לברם בא"ב. ועיי' ערך תחלת חכמה.

127) מדות ודרשות ההלכה ע"ד חכמת ההגיון בלשון אשכנזי [ד"א הלכישע עקסענזע] מאת ד"ר ה. ז'. הירשפעלד רב בגלייוויץ. ברלין 1840 80 484 צדדים עם המפתחות בסוף הספר.

128) המדרין, ח"א הנקרא דרך המלך חקירות ודרישות בעניני הדת וביאורי ופירושי התורה והמצוה ונלוה אליו מבוא הכולל בקרבו קורות בנין הדת והשתלשלותה והכתות הגדולות והמפורסמות שעמדו בישראל מימי עולי הגולה עד היום הזה. מאת מרדכי בר שמואל בר שמחה פ"רעהליך. ווארשא תר"ל 8°. 129) מורה נבוכי הזמן לר' נחמן הכהן קראכמאל, שער י"ג אם למסורת הפירוש וההלכה במצות תושבע"פ. לבוב תר"א 4°. שם תרכ"ג 8°. 130) מהררי נמרים, עיי' ערך דרכי הק"ו וערך כללי הגמרא לדרב"ז ולר' עמנואל.

131) מחזה אברהם לר' אברהם בן יהודה די בוטון, שאלונקי תקנ"ה.

131) מטה אהרן, כללי התלמוד ע"ס א"ב לר' אהרן הלוי מירושלים. ב"ה. שאלונקי תקע"ט.

132) מלא הרועים מאת הרב ר' יעקב צבי יאליש אב"ד בדינאב ובלאגוב.

¹ ביוחסין השלם דפוס לונדון צד 85 ע"א נמצא מאמר על המעלות שנסאה בהם ישיבת סוריא על ישיבת פום בדיאה בשם מבוא התלמוד לנגיד רבינו שמואל הלוי והמקור הזה לא יזכר בשאר דפוסיו היוחסין.

זאלקווא תקצ"ח. האלבערשטאדט תרי"ט 4°. ח"א אסיפת דיעות כל התנאים והאמוראים בכל הדינים שבתלמוד ומפורות בכל הש"ס ע"ס א"ב. ח"ב במדות וכללים שהתורה נדרשת בהם וכללים בקביעת ההלכה בש"ס וגם איזה סוגיות בדרכי התלמוד ולשון חכמינו ז"ל ע"ס א"ב.

(133) ממתיק סוד לרש"י קאעמפף. עיין ערך דרכי המשנה.

(133a) מפני קשט. בקרת דרכי המשנה אשר חבר הרב החכם פֶּראנקעל מאת הרב שלמה זאב קליין בקלמאר. פפד"ט 1861 8°. 32 עמודים עם שער הספר.

(134) מפתח הגמרא לר' שלמה בן אליקים פנצי¹ מרוויגו. נתחבר בדרך מחקרי ונחלק לששה פרקים. פ"א בביאור גדר הגמרא, פ"ב בביאור נושאי הכלל והמיוחד, פ"ג בביאור סבותיו, פ"ד בביאור שם גמרא, פ"ה בספק יקרה על הסבה הצוריית ביחס חלוקותיה על פסוק אחד והיתרו, פ"ו בענין קושי השנת הגמרא הרמזים וצחיות מה על זה, נדפס בסוף ס' תמת ישרים מדף צ"ב ע"ג עד דצ"ד ע"ד ועם העתקה רומית² בהילמשטאדט 1697 4° מאת החכם הנוצרי ריטמאיר וביחד עם הליכות עולם ומבוא הגמרא לר' שמואל הנגיד. האנא 1714 4°.

(135) מפתח המשנה להרמב"ם [כך נמצא בס' יחסין] עיין מבוא המשנה.

(135) המפתח של מנעולי התלמוד לר' נסים בן יעקב, יצא לאור עם הגהות באר יעקב ע"י החכם יעקב גאלדענשטאל. וויען 1847 8°. בהקדמת הספר חוקר ודורש על כתיבת המשנה והתלמוד ומונה שם חמשים כללים להודיע מקום כל ההלכה נאמרה בתלמוד שלא במקומה ועיקרה ובכללים האלה מראה סדר הגמרא ומורה דרך לדורשיו.

(136) מקור חיים לר' גדליה ליפשיץ, עיין פי' י"ג מדות דר' ישמעאל.

(136) מקנה אברהם לר' אברהם שיראנו, ח"א חדושי דינים וח"ב כללי התלמוד ע"ס א"ב. שאלוניקי תרכ"ג ועיין ערך לאברהם למקנה.

(137) מראה אדם, מוכא בס' כל החיים לר' חיים פאלאגני.

(138) משמרות כהונה לר' אברהם בן יצחק יצחקי. ב"ח. ליוורנו תרכ"ב.

(1) המעתיק ללשון רומי קורא Panzi והמבטא הנכון הוא Finzi.
(2) המעתיק השמיט בנוסח ובהעתקה בסוף פ"ד הרברים האלו: ולפי זה הביאור יתכן שיהיה ביתרון [כפתרון?] שם תלמוד אצל תלמידי יאוליו, והוא שם תואר פועל ר"ל מורה ומשפיע וידועה למו שישתדל בהבנתו בעמק ולא פועל ממנו בשום אופן, עכ"ל. ואינו יודע לפתור המלה הלאטינית ובני בכורי הבחור גרשום נ"י המוכתר בכתר הפילוסופיאה וחכמת הדינים אמר שצריך להגיה אירודירי [erudire] ולפי זה יהיה פתרון שם תלמוד eruditio בלשון לאטיני.

(*) ע"ג נ"ב להח' מיא די לאארה עי' יודעספר להח' 2* ראזענטהאל עה. 245.

139) משניות שבתלמוד הירושלמי והבבלי, מאמר להרב ר' אברהם גייגער בס' החלוצ' ליה"ש מחברת ו' צד 32 ואילך ברעסלויא תרכ"ב 8°.

140) משפט לשון המשנה לר' אייזק הירש וייס רב בבהמ"ד דווינא. ווען תרכ"ז 8°. [בראש הספר הקדמה שלי בלשון אשכנז].

141) משק ביתי, כללי הגמרא לר' שמואל בן יהושע אברהם קרישפין, ב"ח, שאלוניקי תקצ"ג 4°.

142) נומולוגיא [Nomologia] או תורת החוקים לחוק אמונת תושבע"פ ואמונת מקבליה איש מפי איש מאת הרב ר' עמנואל אבובב בלשון ספרדי וכתב רומי, אמשט' שפ"ט 4°.

143) נחלת אבות, פי' על פרקי אבות לדון יצחק אברבנאל, בהקדמת הפירוש מאמר על דורות חכמי המשנה, קושט' רס"ח, ויניציאה ש"ה 4°, שכ"ו.

144) נחלת שמעוני שחבר ויסד ר' שמעון בן יהודה ליב פייזר מליסא, ח"ב כולל קבוצת מאמרי התנאים המפורזים בש"ס ובמדרש רבה ע"ס א"ב של חכמי המשנה, וואניבעק תפ"ח.

145) נר מצוה לר' יהודה בן מנוח סיד על תרי"ג מצות, יש בו כללים ומפתחות לס' גופי הלכות והליכות אלי לר"ש אלגאזי ולס' קהלת יעקב לר"י אלגאזי, ב"ח, שאלוניקי תק"ע—ע"א.

146) סדר הדורות לר' יחיאל בר שלמה היילפרין, יש בו סדר תנאים ואמוראים לפי הדורות וע"ס א"ב, קארלסרוא תקכ"ט, זאלקווא תקס"ח, קאפוסט תק"ע, עם נוספות מהרב ר' יוסף שאול הלוי נאטאנוזאָהן ב' פעמים ע"י יהושע פריעדענזאָהן וע"י הירש שפערלינג ובעריש לוריא לבוב תרי"ח¹ ב"ח 8°, יוזעפאָף תרל"ט ב"ח 8°, ווארשא תרל"ז 8°, יאהאניסבורג ת"ר 00 ב"ח 8°.

o) סדר הדורות להרמב"ם, עיין ערך כללי הגמרא.

147) סדר מסכתות המשנה, מאמר להרב ר' אברהם גייגער במ"ע שלו הישן ח"ב, ספד"ט 1836 8°.

o) סדר הקבלה לר' יצחק הישראלי, עיין ערך יסוד עולם.

148) סדר תנאים ואמוראים, נכתב בשנת ד' אלפים תרמ"ד ליצירה ואלף וקצ"ה שנה למנין שמרות, ראש פנה בכללי התלמוד, כולל בחלק א' השתלשלות חכמי המשנה והתלמוד ובחלק ב' כללים בסדר המשנה והתלמוד ובענין פסק ההלכה, ויש שלשה מיני כתבי יד ממנו הא' נמצא בו רק ח"א והב' רק ח"ב והג' שני חלקים ביחד, נדפס ראשונה קצת מוח"א וח"ב בהפוך

¹ בסוף ח"א הנדפס ע"י יהושע פריעדענזאָהן דקנ"ד ע"א הפרט יום שנתלו בו המאורות ט' לירה טבת ימח"ד קיצוני' לבאלינ' וסכום התיבות תרנ"א ואיני יודע לכוון את המספר. ובסוף ח"א הנדפס ע"י הירש שפערלינג ובעריש לוריא נאמר שנמנו בשנת רכבן ת"ן והפרט הזה לקוח מרומם הראשון בקארלסרוא.

הסדר ושנוי המלות ותוספת ענינים כדרכו של קנה הקונה במשיכה מה שכתבו אחרים מלפניו כ"פ הפליאה דף פ"ג ע"א ואילך, קארעץ תקמ"ד, [הרב חיד"א האמין שבעל הפליאה היה בזמן רב סוף התנאים וע"כ מתמיה האיך ידע מהאמוראים, אמנם כבר הודעתי בכהמ"ד שלי ח"ג ובקונטרס תרי"ג שקנה ז' נחום ממשפחת ר' נחוניא בן הקנה הסתיר את שמו האמתי ומה שאומר בשם מתיבתא דרקי' ובשם מלאכים עליונים גנב מספרי אחרים כ"ו והיה כותב בחצי הראשון של המאה הג' לאלף השישי.]

(149) סדר תנאים ואמוראים ח"ב המתחיל כל סתם משנה רבי מאיר מתוך ס' קלף כ"י ישן נושן בועד לחכמים לר' חיים יוסף דוד אזולאי ח"ב אות סמ"ך עם הערות של המוציא לאור, ליוורנו תקנ"ו 4°, עם הערות ר' אהרן פולד והמגיה ר' רפאל קירכהיים והחכם ר' אליקים כרמולי בפד"מ תר"ז 8°, בשם הגדולים לחיד"א עפ"י סדר של ידידי המנוח ר' יצחק אייזק בן יעקב ח"ב אות סמ"ך, ווילנא תרי"ג 8°, וויען תרכ"ד 8°, יזעפא תרכ"ח 8°, ווארשא תרל"ו 8°, בשני דפוסים האחרונים השימושו המדפיסים המשחיתים הקדמת הספר ומראה מקומות והערות ושם המסדר בן יעקב אשר יגע וטרח מאד בסידורו.

(150) סדר תנאים ואמוראים להרב המאירי, עיין ערך בית הכחירה.

(151) סדר תנאים ואמוראים מתוך כ"י אלמנצי ומחזור ויטרי עם הערות החכם שד"ל בכרם חמד ח"ד וגם לכרו פראג תקצ"ט 8°, בדפוס כ"ח נמצא ג"כ הערה גדולה על מאמר קשה בסדר תו"א מאת רב חכם ומפורסם והוא הרב רש"ל רפפורט.

(152) סדר תנאים ואמוראים מתוך כ"י מחזור ויטרי הנמצא באוקספורד בסוף יחסין השלם דפוס לונדון ועדינבורג, תרי"ז 8°.

(153) סדר תנאים ואמוראים מתוך כ"י גינצבורג בפריש הועתק ע"י החכם ד"ר גראָס, נדפס עם מבוא התלמוד לר' יוסף בן ר' יעקב הדיין ברצלונה בקראטאשין ויצא לאור עם מבוא בלשון אשכנזי להחכם הפרופיסור ד"ר הירש גרעץ בברעסלויא תרל"ב 8°.

(154) סדר תנאים ואמוראים מתוך כ"י ש"ס קלף נכתב בשנת ק"ג לאלף השישי הנמצא במינכן בראש ס' נוה שלום ח"א מאת שלמה זלמן מויסיק מינכן תרל"ב 8°, פעם שנית מדויק יותר ומתוך כ"י אחרים בראש ס' מלאכת שלמה מאת המוציא לאור במינכן תרל"ח 4°, [הקדמת המוציא לאור משנת תרל"ו].

(155) סדר תנאים ואמוראים לאחי ר' מאיר משפירא, עיין ערך יחוסין תנאים ואמוראים.

(156) סוגיות התלמוד, האיך ללמוד הסוגיא בחילוק דרבנן ואיך לישב קושיא שהוא בלא זאת או נירנבורגר או רעגירשפורטר מאת משה בן דניאל מראהמין מלמד בזאלקווא, זאלקווא תנ"ג 8°, ובסוף ס' לקט

יוסף אוביבאך תע"ו 12°. ועם העתקה רומית מאת החכם הנוצרי הינריקוס יאקאבוס מכסאסמהויזן עם ס' הליכות עולם. האנא 1714 4°. [רשמתי הספר הזה לא ללמוד כ"א להשטר מסדר הלמוד הזה המחלל ומכזה כבוד התלמוד. ועיין מה שכתבתי בכבורים לשנת תרכ"ה על קורות סדר הלמוד].

155) סימני התלמוד, מקובצים ומפורשים ומתורגמים ללשון אשכנזי מאת ר' אפרים פינער כראש מס' ברכות עם תרגום אשכנזי. ברלין תר"ב. ועיין ערך דורש לציון ולמנצה לדוד.

10) ספר כריתות לר' שמעון מקינון, עיין ערך כריתות.

10) ספר הקבלה לראב"ד, עיין ערך קבלת הראב"ד.

156) עושה שלום, כללים והלכות ע"ס א"ב כספר ארעא דרבנן לר' אלגאזי [עיין ערכו] מאת הדיין נסים חיים שלום מארגונטו. שאלוניקי תקע"א. [פרט לישראל]

157) עין זוכר, כללי הגמרא ע"ס א"ב להרב חיים יוסף דוד אזולאי [חיד"א]. ליורנו תקנ"ב. לבוב תרכ"ה 8°. [עיין זוכר הוא ח"א מס' יעיר אוזן הכולל ג"ב ח"ב ספר מדבר קדמות ושער ס' יעיר אוזן נדפס שנה אח"כ היא שנת תקנ"ג].

158) עיני דוד על הרמב"ם וקצת שו"ת מאת הרב ר' דוד אמאדו באזמיר. בסוף הספר ליקומי דינים מהמחבר ומהרב ר' יצחק כהן בעל שו"ת בתי כהונה ומהרב ר' יצחק רפאל מאיו בעל פאת הים ובתוכם כמה כללים. אזמיר תרכ"ו.

159) עפרא דארעא לר' יהודה עייאש על ס' ארעא דרבנן מר"י אלגאזי. נדפס בס' שמע יעקב. ליורנו תקמ"ד.

160) ערך מלין ע"ס א"ב להרב רש"ל רפאפורט ח"א, ערך ארץ ישראל אות י"א — י"ט. פראג תרי"ב 4°.

161) פאת ים לר' רפאל יצחק מאיו על מס' ביצה ובסופו כללים ע"ס א"ב. שאלוניקי תקצ"ב.

162) פחד יצחק, כולל כללים למאות ולאלפים ע"ס א"ב לר' יצחק לאמפרונטי מ"צ בפירארה. ח"א מאותיות א. ב. ויניציאה תק"י. ועד ערך בדיקה, ליק משנת תרכ"ד 8°. ח"ב מאותיות ג. ד. ויניציאה תקי"ג. ח"ג כרך ב' מאותיות ה. ו. ז. ח. עד ח. ז. שם תקנ"ו. ח"ד מאותיות ח. ט. שם תקנ"ה. ח"ה אותיות י. כ. ל. ריגיון תקע"ג. ח"ה אות מ. ליורנו ת"ר. אות נ. ליק תרכ"ד 8°. אות ס. שם תרכ"ו 8°. אות ע. שם תרכ"ח 8°. אות פ. שם תרל"א 8°. אותיות צ. ק. עד ערך קים, שם תרל"ד 8°.

163) פירוש י"ג מדות דר' ישמעאל מתוך כ"י גינסבורג בפריש מספר 381 נכתב בשנת הרי"ג ליצירה ונעתק ע"י צבי הכהן שערעשעווסקי. נדפס במ"ע הכרמל להחכם ר' שמואל יוסף פיין שנה שמינית שנת תר"ל צד 213 — 214 וצד 221—222. ווילנא.

164 פירוש י"ג מדות דר' ישמעאל בקיצור בש"ס דפוס אמשט' תע"ד מעשה ידי המדפיס ר' יהודה אריה ליב בן יוסף שמואל מפ"פ ובס' סוגיות הש"ס [הוא הוספה לש"ס הנדפס בפפד"א וברלין משנת תצ"ד עד תצ"מ] ע"י יוסף יעסל סג"ל מליסא ואח"כ ככל דפוסי הש"ס במס' ברכות אחר מבוא התלמוד לר' שמואל הנגיד ועם הגהות ר' ישעיה ברלין בש"ס דפוס דיהרנפורט [מס' ברכות נדפס בשנת תקס"ג] ובכל הדפוסים הבאים אחריו. [במס' ברכות דפוס שמעטמין בתמונת 8° גדול השמיטו את שם רי"ב].

164^a פירוש י"ג מדות דר"י לר' אברהם בן דוד [הראב"ד]. בס' לשון חכמים ליוורנו תקמ"א. בראש פי' הראב"ד על ספרא קושט' בלי פרט ובוינא תרכ"ב 4°. ובראש הספרא עם פי' הר"ש משאנ"ן, ווארשא תרכ"ו 4°. [נוסח הפי' הזה בס' לשון חכמים הוא יותר מדויק מדפוס וויען ומדפוס ווארשא. בדפוס האחרון געתק נוסח דפוס וויען בלי הזכרת שם המוציא לאור הרב ר' אייזק הירש ווייס].

165 פירוש י"ג מדות דר"י לר' אברהם בן אליהו הכהן, כ"י בוואשיקאן ברומי רבתי קובין 37.

16 פירוש י"ג מדות דר"י לר' אהרן נ' חיים, עיין ערך מדות אהרן.

166 פירוש י"ג מדות דר"י לר' גדליה ליפשיץ, נדפס בשם מאמר מקור חיים בספרו כנסת ישראל, ברעסלווא תקע"ח 4°.

167 פירוש י"ג מדות דר"י על דרך מלאכת הדברי לר' דוד בן יו"ט נ' ביליא כ"י מחזיק ו' דפים בתמונת 4° מצאתי ברשימת כ"י בלשון עברי ושמוני בקאמברידש.

168 פירוש י"ג מדות דר"י לרבינו הלל בראש פירושו לתורת כהנים כ"י פה ווינא קובין IX/116.

169 פירוש י"ג מדות דר"י לר' עמנואל אבוהב בלשון ספרדי וכתב רומי בח"א פכ"ב מספרו נומולוגיא או תורת החוקים, אמשט' שפ"ט 4°.

170 פירוש י"ג מדות דר"י ע"ד חכמת ההגיון בלשון אשכנזי מאת ד"ר ה. ז. הירשפעלד רב בגליוויץ, עיין ערך מדות ודרשות ההלכה.

171 פירוש י"ג מדות דר"י לר' יעקב האגוז, עיין ערך תחלת חכמה.

170 פירוש י"ג מדות דר"י ליקותיאל מוילנא כ"י. (שם הגדולים החדש).

171 פירוש י"ג מדות דר"י הנקרא כלל מדות לר' ישעיה הלוי הורוויץ בספרו שני לוחות הברית [של"ה] ריש חלק תושבע"פ.

172 פירוש י"ג מדות דר"י בדרך חכמת ההגיון לר' לוי בן גרשום [רלב"ג], נדפס בשם ישעיה צדק בספר ברית יעקב לר' יעקב פייתוסי דקב"ג ע"א עד דקב"ה ע"ד, ליוורנו תק"ס.

173 פירוש י"ג מדות דר"י לר' מנחם עזריה בן אריה יהודה ליב בדף

כ"ז של ס' שלחן ערוך של ר' אליעזר הקטן לחמיו ר' אליעזר רעוויץ. פירדא תנ"ז⁸.

(174) פירוש י"ג מדות דר"י לפלוני אלמוני, כ"י באוצרות קרית בודאפעסט לפי עדות הרב ד"ר שמואל הכהן ברשימתו של כ"י הנ"ל.

(175) פירוש י"ג מדות דר"י בספר הפליאה מדף ע"ד ואילך. קארעץ תקמ"ד. בעל הפליאה מפליא לעשות כדרכו להפוך ולערבב הדברים והמאמרים אשר לוקח מאחרים.

(1) פירוש י"ג מדות דר"י בס' כריתות לר' שמשון מקינון ח"א ועיין ערכו.

(2) פירוש המשנה להרמב"ם, עיין ערך מבוא המשנה.

(3) פירוש סדר תנאים ואמוראים לר' אליעזר אפרתי עיין ערך אבן ציון.

(176) פרי מגדים לש"ע מטור או"ח להרב ר' יוסף תאומים, בראש הספר ח"א פתיחה כוללת ובה כמה כללי הגמרא. פפד"א תקמ"ו. זאלקווא תקנ"ה. לבוב תקע"א¹, ווארשא תרל"ז.

(177) פשטיה דקרא ופי' התלמוד, מאמר להרב ר' אברהם גייגער במ"ע שלו הישן ח"ה צד 58 ואלך, 1842⁸.

(178) פתח האהל, והוא כללי הש"ס מאת ר' אברהם מפרעמסלא בר יהודה ליב, זולצבאך תנ"א⁴.

(179) ספר הצבא לר' זרחיה הלוי בעל המאור, כולל מדות י"ג שהתורה נדרשת בהן והוא לפי דברי המחבר כמו צבא לס' המאור שלו, נדפס בס' תמת ישרים סי' רכ"ה ולכדו בשקלאוו תקס"ג⁴.

(180) צדה לדרך לר' מנחם ז' זרח, בהקדמת הספר² מאמר קטן על חלקי תושבע"פ בדרך הרמב"ם [הוא גדול המחברים], פירארא שי"ד⁴. סבינוניסה בלי פרט [שכ"ז]⁴, בדפוס ב' יש הוספת ביאור קצת מלות ערביות וחסרון כמה דברים מחמת גזירת האפיפיור.

(181) הצופה על דרכי המשנה להרב ר' צבי בנימין אויערבאך, עיין ערך דרכי המשנה.

(181a) ציון יהושע, מסורת הש"ס על כל תלמוד בבלי מתלמודא דבני

⁽¹⁾ ברשימת ר"פ זאלקווא תקנ"ו לבוב תקנ"ה והוא טעות.

⁽²⁾ לפי דעת המחבר שם תושבע"פ לא נכתבה בספר המשנה עד רבינו הקדוש כדי שלא יסמכו על הכתוב בעורות הבהמות המתות אבל על לבם יכתבו הדברים המקובלים והמוסכמים ועוד שלא ימצאו מוכנים להעתיק כל הבא למלאות לבו לקרבה אליהם ולא יארע כמו שארע למעתיקים התורה והנביאים שברו מלבם פסוקים ומלות ואותיות בלתי אמתיות וביאורים בלתי מקובלים ואמנם מוצאנו מהחכמים שהיו כותבים וקוראים אותם מגלת סתרים וכיוצא בו, ועיין מה שהעתיקתי מהקדמת הסמ"ג בקונטרס תרי"ג צד 19.

מערכא הוא תלמוד ירושלמי מאת יהושע העשיל בוולאזין, ווילנא תרכ"ט.
[מפתח יקר מאד להבנת תלמוד בבלי על דרך הבקורת].

182) צמח דוד לר' דוד גאנז, בחלק ראשון דורות תנאים ואמוראים, פראג שנת 4^ו, בתרגום רוטי מאת החכם וואַרסמיוס, ליידין 1644 4^ו, פפד"מ תנ"כ 4^ו, אופיבאך תקכ"ח 4^ו [בדפוס של הירש סג"ל שפיטץ מפרעשבורג, הוא המחבר של ס' דברי חכמים וחדותם הנזכר בקונטרס המגיד]. פיורדא תקמ"ה 4^ו, לבוב 1847 8^ו, [כמו דפוס פראג וחסר בו ח"ג משנת שנת"ב עד תנ"ב] שם 1865 8^ו, [סדר ראשי דורות תנאים ואמוראים בסוף ספר שפתי ישנים לר' שבת' משורר בס' מפראנ נעתק מס' צמח דוד].

183) קבלת הראב"ד [הוא ר' אברהם בן דוד הראשון או בן ראוד בלשון ערבי] או ספר הקבלה לראב"ד, יש בו סדר תנאים ואמורים, מנמוכה רע"ד 4^ו, ויניציאה ש"ה 4^ו, באסיליאה ש"מ 8^ו, אמשט' תע"א וקארעין תקמ"ה ופראג תקנ"ה וקראקא תק"פ ולבוב תרל"ו 1 8^ו.

184) קהלת יעקב לר' ישראל יעקב אלגאזי, יש בו תוספת דרבנן הוספה לס' ארעא דרבנן להמחבר ע"ס א"ב, ומענה לשון ח"ב לשון חכמים ע"ד א"ב, וח"ג לשון בני אדם ע"ד א"ב, וקונטרס מדות חכמים ע"ד א"ב, שאלוניקי תקנ"א, לבוב תרכ"ב 4^ו.

185) קונטרס בענין כל תוסף מאת ר' חיים מרדכי סורנאגא ור' בנימין נבון וקונטרס בענין מצות אי צריכות כונה מר' מרדכי נבון בסוף ס' גט מקושר לר' יונה נבון מדרג קנ"ה עד דקס"ג, ליוורנו תקמ"ה, [הפרט ב"ה אשרי"ו וצריך למלאות את שם ה'].

186) קונטרסים לר' אברהם קארו על אם למקרא ולמסורת ועל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובענין כל תוסף ועל כל מילתא דאמר רחמנא לא תעבור, בס' חזון נחום על משניות מסדר קדשים לר' אליעזר בן יעקב נחום, ב"ה, קושט' תק"ג — תק"ה ועיין שם הגדולים לחיד"א ערך קונטרס.

187) קונטרס הזכרונות, דינים וכללים להרב ר' יוסף רפאל חזן [היר"ח] בסוף ספר ישרי לב לבנו ר' חיים דוד [ח"ד] חזן, אומיר תר"ל.

188) קונטרס לר' יצחק בכ"ר דוד בענין דברי סופרים אם דבר הנלמד ב"ג מדות ומדרשא והלכה למשה מסיני דברי סופרים הוא, חילוק בין הרמב"ם והרמב"ן, בשו"ת דברי אמת קונטרס ח' מדר"ה ע"ג עד דקמ"ז, קושט' תק"ך, האלבערשטאדט בלי פרט הדפוס.

189) קונטרס כונן לחקר בענין כתיבת תושבע"פ, בחקרי לב על יו"ד ח"א להרב ר' יוסף רפאל חזן, עיין חקרי לב.

190) קורות היהודים להחכם סופר מהיר הפרופיסור ד"ר הירש גרעץ נ"י ח"ד מזמן חורבן בית שני עד אחר חתימת התלמוד בלשון אשכנזי, ברלין 1853, מהדורא ב' לפס"א 1866 8^ו.

191) קצור כללי הגמרא וביאור י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן בש"ס דפוס אמשט' תע"ד מעשה ידי המדפיס ר' יהודה אריה ליב בן יוסף שמואל מפ"פ ובס' סוגיות הש"ס [הוא הוספה לש"ס הנדפס בפפד"א וברלין משנת תצ"ד עד תצ"ט] ע"י יוסף יעסל סג"ל מליסא. ברלין בעש"ק י"ב לחדש חשון תצ"ו ואח"כ בכל דפוס הש"ס במס' ברכות סביב למבוא התלמוד של ר' שמואל הנגיד, ועם הגהות ר' ישעיה ברלין בש"ס דפוס דיהרנפורט ובכל הדפוסים הבאים אחריו [במס' ברכות דפוס שמעמטין השמיטו את שם רי"ב] ועם תרגום אשכנזי מאת ר' אפרים פינער במס' ברכות עם תרגום אשכנזי ברלין תר"ב.

192) קרית ספר לברר כל מילי דאורייתא ודרבנן בש"ס ורמב"ם מאת הרב ר' משה מטראני [המבי"ט]. ויניציאה שי"א.

193) רוב דגן לר' יצחק עמייה, בסוף ח"ב ענינים נפרדים על סדר א"ב ובתוכם כללים, ליוורנו תקפ"ג.

194) שארית יוסף לר' יוסף בן שלמה ן' וירגא, יבאר בו רבים מכללי הגמרא אשר לא הביאו הראשונים והוא קבצם ממה שמצא מפוזר בגמרא ומפורד בתוספות ושיטות גאונים אחרונים, נחלק לשמונה נתיבות: נתיב המשנה, הקושיא, המתרץ, הפירוש, הבעיא והפשיטות, הפלוגתא, השמועה וההלכה, אדרינפול שי"ד 4°, מנטובה שני"ג 4°, בראש הספר המחבר אשר היה מגולי ספרד מספר שלעת זקנה נשאר עירי מבן יחיד ולכן קרא שם חיבורו שארית יוסף וראשונה קרא אותו שבט מישור, ובסוף הספר כתב שקבץ הקיבוץ הקטן הזה בשנת מכת הדבר והמדפיסים מבוהלים ורחופים היו כל היום רצוא ושוב על עסקי קבורה לכן קצר כמה כללים שהיה בלבו לכתוב.

195) שנגרות תלמוד, מאמר לפרש משניות משונות מפירושן בגמרא מאת החכם יה"ש [יהושע העשיל שור] בס' החלוץ שלו ח"א צד 56 ואילך, לבוב תרי"ב 8°, ח"ב צד 58 ואילך, שם תרי"ג 8°, ח"ה צד 54 ואילך ברעסלווא תר"ך 8°, ועיין ערך דבר בעתו.

196) שושנת העמקים, מפתח גדול בש"ס ופוסקים להרב ר' יוסף תאומים בעל פרי מגדים, פפד"א תקמ"ב 4°, לבוב תקצ"ז 4°.

197) שיורי כנסת הגדולה לאורח חיים מאת הרב ר' חיים בנכנשת, בסוף הספר כללי התלמוד מדף ק"ט עד דקמ"ג דפוס קושט', אומיר תל"א. קושט' תפ"ט, ליוורנו תקנ"ב.

198) שלשלת הקבלה לר' גדליה ן' יחייא, בראשית הספר דורות תנאים ואמוראים, ויניציאה שט"ז 4° [נדפס בחיי המחבר ויש בתוך ספרו]. קראקא שני"ו 4°, אמשט' תנ"ז 8° ואלקווא תקס"ד 8°, לבוב 1862 8°.

199) שמות אנשים בספרי רז"ל, מאמר גדול להחכם יה"ש בהחלוץ

שלו ח"ט מחלקה א' צד 80 — 1. פראג תרל"ג 8°. חלק י' מצד 1 עד צד 31. פראג תרל"ח 8°.

200) שני לוחות הברית [של"ה] לר' ישעיה הלוי הורוויץ, עיין ערך כללי הגמרא ופי' י"ג מדות דר' ישמעאל.

201) שערי חכמה [ש"ב שמעתתא], כללי ש"ס לר' אלעזר בן אריה אב"ד דטריטש, פראג תקס"ז.

0) שערי צדק לרלב"ג, עיין ערך פי' י"ג מדות דר"י.

202) שערי ציון או תולדות יצחק לר' יצחק די לאטאש כ"י, בראש הספר מאמר על השתלשלות תושבע"פ, עיין ספרו של החכם ריט"ל צונץ נ"י על קורות וספרות היהודים צד 479, ברלין 1845 8° [ועתה נדפס המאמר הזה באוצר טוב כולל דברים עתיקים מכ"י מועתיקים שנת תרל"ז—תרל"ח ע"י החכמים ד"ר ברלינר וד"ר האַפּמאַן [ברלין 8°] עמוד 77—54, וידידי החכם ר' שלמה בובער נ"י העיר שהמאמר הנ"ל הוא כמעט העתקת פתיחה גדולה לפי' על פרקי אבות מאת הרב המאירי [לעיל ערך 22] ושר"י די לאטאש הוא רק כמעתיק מספר לספר].

203) שערי תורה, ארבעה ועשרים כללים בממונא ובאיסורא לר' בנימין וואלף בן אליעזר בעל שמן רוקח, ח"א וויען תקפ"א, ה"ב מ"ב כללים בעניני חזקות, שם תרי"א 1850, ח"ג פרעשבורג ת"ר⁰⁰.

204) שערי התלמוד, סוגיות הש"ס עם איזה כללים לחינוך התלמודים מאת ר' חנניה אלחנן חי כהן, ריגייו תקע"א 4°.

205) תגמולי הנפש להחכם והפילוסוף ר' הלל בן שמואל בן אלעזר מוירונא, יצא לאור ראשונה ע"י ש' ז' ח' ה' [שלמה זלמן חיים האלבערשטאם], ליק תרל"ד 8°, מדה כ"ה ואילך מאמר שדברי רבותינו נחלקים לששה חלקים החלק הא' הם דברים כפשוטם, הב' הוא ענין משל וחידה, הג' מאמרים דומים לנבואה באה להם בחלום או בהקיץ באמצעות השכל הפועל, הד' דברי אגדות ודרשות המוניות כדי להמשיך לב אנשים ונשים לתורה ולמצות, הה' דברי בדיחותא כדי לשמח הלב אחר שיגע החכם בלמוד ההלכות החמורות, הו' סיפור הנסים שהיה הקב"ה עושה בדור חכמי התלמוד, המאמר הזה נדפס ג"כ בס' חמדה גנוזה לר' צבי הירש עדעלמאן מדה ל"ט ע"א ואילך, קעניגסבערג תרט"ז 8°, [הערך הזה שייך ג"כ לקונטרס המגיד].

0) תוספות דרבנן לר"י אלגאזי, עיין ערך קהלת יעקב.

206) תורת חסד, ל"ט כללי הגמרא להרב ר' אליעזר בן אריה אב"ד דטריטש בעל שו"ת שמן רוקח, וויען תקס"א 4°, מ"ו דפים עם שער הספר וההקדמה ומפתחות בסוף הספר, [בעל שם הגדולים החדש החליף את ר' אלעזר בן שמואל שמעלקא לנדא בעל שו"ת ארבעה טורי אבן ומעשה רוקח על המשניות בהמחבר הזה].

207) תורת נביאים המכונה אלה המצות, כולל י"ג מאמרים מדובר בהם אודות עקרים ויסודות גדולים בתורה שבכתב ושבע"פ מאת ר' צבי הירש חיות רב בזאלקווא והגליל. זאלקווא תקצ"ו 4°. [סימני הדפים א— ל, א— י"ה, א— כ"ז מפני שמאמרי הספר נדפסו כריוח בין הדבקים ב'ג' מחלקות] ג' מאמרים האחרונים נקראו כל תוסף, לא תסור, תורה שבע"פ.

201) תחלת חכמה, חבור מכמה כללים שהשמיט רבינו שמשון מקינזון ולקט אותם ר' יעקב האגוז. עם ס' כריתות וירונה ת"ז 8°. אמשט' תס"ט 8°. הספר הזה כולל פ"י י"ג מדות דר"י עפ"י סדר שער הכללי אשר דרך בו בעל מדות אהרן [ע"י ערכו] והוספות לס' כריתות.

209) תלמוד לשון המשנה להרב ר' אברהם גייגער בלשון אישכנזי. ברעסלויא 1845 8°. במבוא הספר המחבר מונה וסופר ספרים ומאמרים והערות על לשון המשנה אשר קדמו את ספרו. וע"י ערך בקורת תלמוד לשון המשנה.

210) תלמוד לשון תלמוד בבלי לר' שמואל דוד לוצאטו בלשון איטלקי. פאדובה 1865 8°. ומתורגם ללשון אישכנזי ע"י החכם ד"ר מרדכי שלמה קריגער [ע"י קונטרס המגיד ערך בראשית רבה]. ברעסלויא 1873 8°.

211) תלפיות, מאמר על הגזרות שוות הנמצאות בתלמוד בבלי עפ"י הגיון הלשון מאת מרדכי בן שלמה פלונגיאן. ווילנא תר"ט 8° 68 דפים.

212) תפארת אדם, שו"ת ע"ס ד' טורים לר' חיים אברהם בן דוד, בסוף הספר קצת זכרונות ובתוכן כללי הגמרא. שאלוניקי תרכ"ז.

הערה. אמר אהרן : ספרים ומאמרים על דרכי וכללי האגדה בתלמוד כבר רשמתי אותם בקונטרס המגיד וביאורים והשגות על י"ד שרשים בספר המצות להרמב"ם כבר סדרתי אותם בקונטרס תרי"ג.

מערכת המחברים

ערך		ערך	
198	גדליה ׳י יחייא	48	אָבן מוסא
158	דוד אמארו	165	אברהם בן אליהו הכהן
167	דוד בן יום טוב	164a	אברהם בן דוד (ראב"ד)
182	דוד גאנז	48	אברהם בן דון שלמה
88	דוד חיים הזן	130	אברהם בן יהודה די בוטון
41	דוד יקותיאל הכהן	138	אברהם בן יצחק יצחקי
66 62	דוד מילדולא	34	אברהם בן מרדכי הלוי
93	דוד ׳י זמרא (רדב"ז)	178	אברהם ב"ר יהודה ליב מפרעמיסלא
112	דוד פארדו	209 .177 .147 .139 .63 .29	אברהם גייגער
169 .127	ד"ר ז' הירשפעלד	20	אברהם הכהן קראַבמאל
190	הירש גראַטץ	85	אברהם זכות (או זקומי)
205	הלל בן שמואל בן אלעזר מוירונה	81	אברהם חיים גאגין
12	זאב יעקב גריוזמאן	2	אברהם יצחק יהושע לאמאש
119c 45 .42	זכריה פֿראַנקעל	80	אברהם פֿאַלאַג'י
179	זרחיה הלוי	186	אברהם קארו
26	דןזקיה דוד אבולעפֿי	136 ,110	אברהם שיראנו
25	חיים אברהם אישטרושה	21	אדם הכהן לעבעניזאָהן
212	חיים אברהם בן דוד	91	אהרן אלפאנדארי
194 .107	חיים בנבנשת	131	אהרן הלוי מירושלים
104	חיים בן מסעוד רפאל אלפאסי	53	אהרן יעלליניעק
122	חיים בן צבי בלאך	126	אהרן ׳י חיים
16	חיים יאיר בכרך	39 .24 .15	איזק הירש ווייס
149	חיים יוסף דוד אזולאי	124a	אליה בן אמוזג
157 43	חיים יצחק אלגאזי	1	אליעזר אפרתי
27	חיים מאיר מורחי	206 .201	אליעזר בן אריה
185	חיים מרדכי סורנאגא	155	אפרים פינער
137 90 35 22	חיים פֿאַלאַג'י	203	בנימין וואלאַף ב"ר אלעזר בעל שמן רוקח
204	חנניה אלחנן חי כהן	185	בנימין נבון
77	יאודה בנבשנת	92	בצלאל אשכנזי
120 40	יאקב ברילל	108	ברוך בענדערט
		166	גדליה ליפשיץ

ערך		ערך	
2	יצחק שמואל ריגוי	191 164	יהודה אריה ליב בן יוסף שמואל מפ"פ
170	יקותיאל מווילנא	78	יהודה בן יצחק אבעלזאהן
62	ישועה בן יוסף הלוי	145	יהודה בן מנחם סיד
89	ישעיה בסאן	10	יהודה בן שלמה הכהן
57	ישעיה ברלין	114	יהודה ליב דוקעס
171 97	ישעיה הלוי הורוויץ	159	יהודה עייאש
71	ישעיה פיק	31	יהודה צרכון
17	ישראל אליהו בן משה	32	יהודה שמואל אשכנזי
109	ישראל הילדעסהיימער	181a	יהושע העשיל בוולאזין
184 18	ישראל יעקב אלגאזי	199, 195, 64, 37	יהושע העשיל שור
172	לוי בן גרשום (רלב"ג)	13	יהושע רפאל פנהם די שיגורא
86	נאיר משפירא	33	יונה נבון
98	מהר"ם דאנן	113	יוסף אלקלעי
84	מלאכי ב"ר יעקב הכהן	119b	יוסף בלאך
180	מנחם ז' זרח	16	יוסף בן יהודה ליב פוריש
22	מנחם בר שלמה (המאירי)	196 176 36	יוסף בן מאיר תאומים
173	מנחם עזריה ב"ר אריה יהודה ליב	123	יוסף בר יעקב הדיין
11	מרדכי פלונגיאן	194	יוסף בן שלמה ז' יורגא
128	מרדכי ב"ר שמואל ב"ר שמחה פרעהליך	79	יוסף גיקטילויא
58	משה איסרלס	55	יוסף יצחק קאבאק
1a	משה בן דוב בער מאוהעל	94 62	יוסף קארו
154	משה בן דניאל מראהטין מלמד	189 187, 82	יוסף רפאל חזן
16	משה האגוז	146	יהואל ב"ר שלמה היילפרין
44	משה חיים לוצאטו	50	יעקב אלגאזי
14	משה ישראל חזן	68	יעקב בכרך
192	משה מטרנאני	19	יעקב ברלין
99	משה ז' חביב	208 109 95 46	יעקב האגוז
101	מתתיה צרפתי	28	יעקב יהוקאל הלוי
129	נחמן הכהן קראָכמאל	8	יעקב מנשה
135	נסים יעקב	69 56	יעקב עמדין
156 50	נסים חיים שלום מארגונטו	96	יעקב פאסי
52	סעדיה גאון	132	יעקב צבי יאליש
169 142	עמנואל אבוהב	75	יעקב שור
102	עמנואל (בן מנחם ספרדי המכונה בן חסין)	143	יצחק אברבנאל
103	עקיבא איגור	9	יצחק בונאן
181	צבי בנימין אייערבראך	87	יצחק בן יוסף הישראלי
72 59	צבי הירש בערלין	188	יצחק בן ר' דוד
207 124 119	צבי הירש היות	115 23	יצחק בער לעווינזאהן
76 2	צבי מנחם פינלייש	70	יצחק רוב באַמבערגער
119a	ד"ר צוקערמאנדעל	202	יצחק די לאטאש
148	קנה ז' נחום	162	יצחק לאמפרונמי
168	רבנו הלל	193	יצחק עטייה
		62 51	יצחק קאנפנטון
		118 75	יצחק שור

ערך	שלמה לעוויזאהן	ערך	רמב"ם
21	שלמה רפאל יהודה ליאון מימפלו	121, 100, 73	רמב"ן
65	שלמה אלבלנס	74	רפאל יצחק מאיו
49	שמואל בן יהושע אברהם קרישפין	161	עשבתו ב"ר אלעזר זוסמאן כ"ץ
141	שמואל דוד לינצמו	117	ש"י קאעמפף
210, 116, 2	שמואל הנגיד	133	שלמה אלגאזי
125 62	שמואל'ן סריליוו (או סריליוו, או סיד)	83 61 30	שלמה בן אליקים פנצי
106	שמעון בן יהודה ליב פיזר	134	שלמה בן בנימין הלוי
144 105	שמשון בלאך	111	שמואל בן מסעוד רפאל אלפאסי
60	שמשון מוקינן	104	שלמה די אוליוורה
208 109 54	שרירא גאון	47	שלמה זאב קליין
11 7 6 5 4 3		133a	שלמה ליב רפפורט
		160 150 67 38 2	

סיימתי את הקונטרס הזה לסדר שאו את ראש כל עדת בני ישראל בשנת תרל"ח לפ"ק.

לקושי הכללים

ברייטא, המעם שנמצאו בריות משובשות מפני שכשומעין איזה דין מאיזה תנא באים הם מעצמם לתת מעם לדבריו וכפי המעם ההוא מולדין איזה דין בנושא אחד וכותבין בשם התנא ההוא שכך אמר ועל האמת התנא ההוא לא אמר כך מעולם והתנאים מעו בגירסתם לאחר זמן ואמרו שישנן דאמרי דומיא דמתניתין. (כללי שמואל פ"ב).

ברייטא, מוספת הברייטא לפעמים דברים בדברי התנא המוזכר בה אע"פ שהתנא ההוא לא אמר אותן דברים אלא הברייטא אומרת מה שהוא לפי האמת. (כללי הגמרא לר' בצלאל אשכנזי כ"י מובא בס' גופי הלכות סי' ת"ד).

ברייטא, ברייתא שאומר הנמרא דלית הלכתא כותה ומביא ראייה מברייטא אחריתי וקשיא לן האיך הברייטא האחרת גדלה כוחה לומר שהברייטא שלפנינו הוא דלית הלכתא . . . הוא שהברייטא שממנה הראיה מסכמת עם השכל. (כללי שמואל פ"ב).

חסורי מחסרא, המשניות צריך שיהיו שגורות בפי האמוראים והשכחה מצויה אם מחמת צרות הגלות או אם מחמת חולי וקנה ולכן קאמר ליה התרצן למקשן אל תקשה ממשנה זו כי שכחת האי דקתני רבינו הקדוש כי אני זוכר שהמשנה כך היא דהיא חסרה והכי קתני הרי א"כ הכוונה דחסורי מחסרא לומר שכחת המשנה ולכן חסרת ממנה דבר ומפני כן הקשיתי כי המשנה אינה כדאמרת אבל הכי קתני. (כללי שמואל פ"ח).

חסורי מחסרא, ר' יהודה הנשיא קצר אותה המשנה [אשר היתה סדורה

לפניו] וסדר את המשנה הזאת שהיא בידינו היום כלשון קצרה והמשנה הנותרת השיב את שמה תוספתא על שיש בה תוספות על המשנה הזאת והמשנה הראשונה [אשר היתה לפניו] השיב את שמה חיצונית ותרגום חיצונית כרייתא על שם שהיא חיצונית מן המשנה, ולכן כל מקום שקצר רבינו הקדוש בכל המשנה כולה ואין התלמוד יכול לתרץ המשנה מקוצר הלשון שבה חוזרים ומתמצים אותה מן המשנה שהשיב את שמה תוספתא וראה אתה בעיניך אמר אור לארבעה עשר בודקין וכו' ולמה אמרו שתי שורות במרתף וכשאתה מדקדק את המשנה מתחלה נמצא שהמרתף לא נזכר כאן וזהו שאמרו מרתף מאן דכר שמה חסורי מחסרא והכי קתני וכן בכל מקום שקצר רבינו הקדוש את לשון המשנה ולא הביאה חוזרים האמוראים ואומרים חסורי מחסרא והכי קתני כלומר מחוסרת היא המשנה שלפניה [משלפניה] הקרויה תוספתא ומתמצין כל המשנה כולה שסדר רבינו הקדוש הקרויה מתניתא. (ספר הפליאה דף פ"א ע"ג ועיין לעיל ערך ספר כריתות באות כ').

מאי משמע. יש מי שקורא המ"ם בפתח ומפרש ששואל מהו המשמעות כלשון הבכל דוכתי ואינו כן אלא המ"ם והאל"ף שתייהן נקודות בצרי וה"ק המשמעות דקאמרת מאיזה מקום למדת אותו. (כללי שמואל בשם מורו ר' יצחק דיליאון פ"ט).

מנין. מצינו מנין כלשון כיצד מס' סוטה מקרא בכורים כיצד הליצה כיצד ברכות וקללות כיצד וכולהו פירושייהו מנין. (כללי הגמרא לר' בצלאל אשכנזי כ"י מובא בס' גופי הלכות ס"י ת"ו).

סדר המשנה. תשובה לגאון . . . רבי כשסדר המשנה פעמים מצא דברים סדורים ובאים ופעמים סדרם הוא כפי חכמתו איש על מקומו ואותם שסודרו כבר ע"י הראשונים לא נראה לו לשנות הסדר וזה ממעם שחייב אדם לומר כלשון רבי ומשנה זו מערוב [בכל מערבין ומשתתפין וכו'] כן מצאה והראשונים לא היו שונין כסדר המסכתות אבל היו מחברים דברים הדומים באיזה דמיון ולא תקשה להם למה עשו כך כי הם היו שונין באותו סגנון לפי שהיה מועיל להם שלא לשכחם כדמיון הדברים אוחזים זה לזה ויזכרו. (שארית יוסף דף מ' ע"א גתיב המשנה כלל י"ו).

קבלה. פעמים שהאמורא אומר שקר שתולה עצמו באילן גדול תניא ר' פלוני אומר כך ולפי האמת אותו תנא לא אמר כך ולכתחלה אמר כך בשם התנא ההוא דליקבלו מיניה ההוא דינא הלכה למעשה עירובין דף נ"א אמר ליסמוך עלאי דתניא רבי יוסי אומר וכו' וקאמר בגמרא ולא היא תנא ליה בדרכי כי היכי דליקבלו מיניה דר' יוסי נמוקו עמו. (גופי הלכות ס"י תצ"ח).

